Anul XIX. Sept.—Oct. 1929 Nr. 9—10.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 200 Lei. Pe o jumătate de an 100 Lei.
Un număr 15 Lei.

Discuţii pastorale.

Cum să spovedim?

Scriu cu gândul să provoc discuţie.

Dintre toate mijloacele puse la dispoziţia unui vrednic slujitor la altarul Domnului pentru a lega de Dumnezeu şi a călăuzi pe credincioşi la bine vremelnic şi perfecţionare, care să le asigure şi fericirea de a vedea şi petrece în lumina cea în veci neapusă, cel mai puternic, dacă e mânuit cu conştiinţă, pricepere şi deosebită grije, mi se pare a fi taina sf. mărturisiri. Cutez să afirm, că acolo unde duhovnicul îşi înţelege chemarea şi e pătruns de ea, turburătorii de ape se ostenesc înzadar. Nu vor putea pescui nici măcar un singur suflet.

Lăsând la o parte laturea de teorie dogmatică şi canonică, şi privind chestiunea numai în lumină pastorală, cred, că nicăiri şi la nici un serviciu din Biserica noastră nu vom găsi domnind şi dictând bunul plac ca în administrarea sfintei taine a spovedaniei.

Vremurile, pe cari le trăim, sunt aşa de grele şi răspunderea, pe care ne-am luat-o prin punerea mânilor arhiereşti, atât de mare, încât trebue să răsturnăm domnia bunului plac şi să întroducem practică sever uniformă cu scop bine precizat şi studiat amănunţit.

Regret, că nu-mi pot întemeia afirmaţiile, ce le voiu face, pe nume de oameni şi de locuri, ca să pot fi riguros controlat. Nu voiesc să acuz, nici să produc supărări. Intenţionez să constat şi să discut principiar.

Oricare preot, care-şi pune serios întrebarea: „cum să spovedim“, trebue să treacă prin mari frământări sufleteşti până să dea de răspuns mulţumitor Mi s'a părut şi mi se pare lucrul cel mai greu, împreunat cu cea mai grozavă răspundere pământească şi în faţa Celui de sus. Un duhovnic poate pustii împărăţia lui Dumnezeu şi o poate zidi; poate înmulţi păcatul şi răul între oameni, şi-l poate izgoni definitiv, prin stăruinţă, răbdare, iubire şi pricepere, întronând stăpânirea binelui.

Dar nu lucrându-se cum se lucrează. Nu căutând minimul de efort.

Credinciosul trebue luminat, ca să ştie ce face. Trebue deci pregătit pentru demna primire a acestei taine mari. Inainte de a i se da deslegarea, de care-l împărtăşim prea uşor, prin întrebări psihologic şi potrivit puse, trebue să-l purtăm prin toate cămăruţele inimii şi prin toate ungherele conştiinţii lui, provocând recunoaşterea unei stări imperfecte, deşteptând creştineasca virtute a umilirii fără care nu este înălţare, şi dându-i nădejdea posibilităţii unei adevărate, reale perfecţionări, la care să contribui tot mai mult prin fiecare spovedanie ulterioară. Căci ce rost are altfel canonul, care porunceşte credinciosului să nu schimbe duhovnicul?

Să urmărim cum se face azi o spovedanie şi apoi să căutăm calea cea mai potrivită, care să asigure bună rodire.

Vorbiam de o pregătire a credinciosului în vederea primirii sf. taine a pocăinţii. Se face din partea unui număr aşa de mic de duhovnici, încât liniştit pot afirma că nu există. Căci nu poate fi numită pregătire anunţarea din uşa altarului, că „în ziua — cutare — fac spovedanie“.

Deci să vedem cum se spovedeşte.

În unele părţi nu se face molitvă, ci socot drept molitvă rugăciunea, care premerge ecteniei şi „deslegării". In alte părţi se ceteşte molitva [rugăciunile dela începutul ceremonialului] „pentru tot satul" într'una din Dumineci sau sărbători, indiferent că sunt ori nu sunt de faţă toţi câţi se vor spovedi. Alţii o cetesc numai peste ceice s'au prezentat anume pentru aceasta.

Urmează „cercetarea conştiinţii" — întrebarea. Câte deosebiri şi în această privinţă. Unii nu întreabă de loc, ci se mulţumesc cu cele 2—3 păcate, — foarte des rostite după şablon: „om n'am omorât, foc n'am dat, încolo toate le-am făcut", — îl „canonesc" şi-i dau deslegarea. Alţii întreabă, dar superficial şi cu sfială. Şi câtă stângăcie în punerea de întrebări.

Majoritatea duhovnicilor pun pe penitent în genunchi, sub patrafir [epitrahil]. Mai puţini îl întreabă privindu-l în faţă.

Locul unde fac spovedania nu joacă nici un rol. Unii spovedesc acasă, alţii în şcoală şi puţini în biserică. De regulă motivează cu frigul.

Unii au simplificat de tot spovedania. Sunt comune în Munţii Apuseni, unde preotul îşi trimite un înainte mergător care vesteşte din loc în loc că „părintele face spovadă în casa lui Văsălie din Vale" ori „a lui Todurul lui Nechifor", şi casa se umple de vecini şi vecine, fiecare cu un ou în mână, îngheunche, părintele le ceteşte „deslegarea pentru toate păcatele", adună ouăle într'o corfă şi pleacă la altă casă, că aici sunt spovediţi.

Prin părţile Aradului am văzut altă practică. Credincioşii după molitvă se pun în şir unul după altul până în faţa duhovnicului; acesta pe cel dinaintea sa îl întreabă, aşa că cel din urma lui aude tot. Multă tărie de suflet trebue să aibă credinciosul, care între asemenea împrejurări poate face mărturisire complectă. Această spovedire se apropie ce e drept de cea a primelor timpuri, când „îşi mărturiseau unii altora păcatele", deci de mărturisirea

în public sau publică, pe care sf. Părinţi s'au văzut nevoiţi a o înlocui cu cea între patru ochi, tocmai pentru a nu împărtăşi deslegarea prea uşor.

Peste un ne mai pomenit haos vom da la „datul de canoane". Unii nu dau canoane de loc; modernii. Alţii canonesc zdravăn, dar numai cu gândul la folosul lor [prescuri, liturghii, sfeştanii, parastase, slujbe etc.]. Am întâlnit însă şi duhovnici, cari la păcat aplicau strict litera cutărui canon fără nici un fel de considerare psihologică, ori de altă natură. Dar am dat şi peste preoţi preocupaţi de această chestiune, cari recunoşteau că e foarte greu a da canon potrivit.

Iată pe scurt câteva feluri de a spovedi. Cred că e de ajuns pentru a ne convinge, că stăm sub poruncile Bunului Plac, care ne face neputincioşi în faţa mulţimei de neajunsuri, ce ne paşte. Să-i învinuim pe preoţi? Am fi nedrepţi. Ei fac cum s'au pomenit oamenii din partea locului. Şcoala i-a învăţat teorie: „Taina este..." Şi de fac altcum, pătesc ce am păţit eu cu parohienii la prima spovedanie, şi poate că nu pot ieşi aşa de bine la căpătâiu, cum am ieşit eu.[1]

Se schimbă situaţia însă, îndatăce se procedează uniform. Şi la uniformitate va trebui să

---

[1] Am început să spovedesc la Dumineca Slăbănogului din Capernaum. Obiceiul era: în ajunul Floriilor şi în Miercurea Patimilor. Primul, care s'a prezentat, a fost un bătrân de vre-o 70 ani. In cursul spovedaniei bătrânul aşa s'a emoţionat, că a început să tremure ca varga. Scăpat din biserică, a spus dealungul satului: „Mă, la popa ăsta să nu mergeţi la spovedanie, că vă întreabă de când aţi ieşit din găoace — şi de ogheala din ochincă". Vorbele lui au alarmat satul, şi satul a ales un „comitet" cu preşedinte, toţi bătrâni, cari să vie să mă înveţe să spovedesc, că eu sunt tinăr şi nu ştiu spovedi, să-mi spuie cum spovedeau „ceilalţi" preoţi. Când vin dela biserică îmi găsesc soţia plângând. Mă întâmpină cu dojeni: „Tu de ce nu faci ca alţi preoţi, de ce încerci altfel, că şi aşa nu-i vei scoate tu dintre ale lor" şi-mi spune ce i s'a adus la cunoştinţă şi „că de nu face aşa cum ne-am pomenit, mergem la pochii de pe sate". Eu am început să râd, zicând: „De e aşa, sunt pe drumul cel bun; te asigur că unul nu se va duce pe sate, ci dimpotrivă la anul vor veni satele la mine". Şi am continuat să spovedesc cum am început, şi aşa s'a întâmplat cum am prevăzut.

ajungem cât mai curând. Şi iată cum, fără a schimba ceva din practica bisericii noastre.

Trebue să facem mai întâi pregătirea sufletească a credinciosului pentru primirea acestei sf. taine.

Pregătirea o făcea până acum zelul religios şi imitarea părinţilor. Unii „preoţi bătrâni" — cum îmi spuneau foştii mei parohieni — i-au învăţat însă, că nu sunt „vrednici" de spovedanie şi cuminecare decât cei mai bătrâni, ceilalţi să mai aştepte. Numai femeile gravide şi muribunzii făceau excepţie. In asemenea parohii familia nu mai poate face nici pregătirea rudimentară a înaintaşilor noştri. I-ar fi revenit rolul şcoalei primare. Catehismele cu „ce este taina"... nu învăţau pe copil cum să se împărtăşească cu vrednicie de taine. Este ceva din „sola fide" al protestanţilor în aceste catehisme. Azi şcoala primară nu mai poate face nici cât a făcut; aşa au vrut sfetnicii dlui Angelescu, care a făcut legea cu 2 ore de religie de învăţător şi cu „religia" stâlcită în Cartea de cetire.

Toată pregătirea se reduce deci la una sau mai multe predici rostite de preot anume în vederea spovedaniei. Şi asta trebue făcută. Dar nu cu artificii, împărţiri, subîmpărţiri, pură gimnastică de logică. Predica aceasta trebue să se deosebească de celelalte. Trebue să se vorbească credincioşilor despre altă lume şi ca din altă lume; va vorbi minţii, dar atinge deosebit inima şi mişcă voinţa; le vorbeşte preotul, dar credincioşii să audă pe Domnul; le vorbeşte de pe pământ şi pentru a-i ridica din blăstămul cel de demult, ca să crească în loc de polomidă mirsina; dar ascultătorul să vadă cerul cu holda Domnului, preotul le vorbeşte atunci ca un profet al Celui de Sus. Cuvânt viu, cuvânt rupt din vecinicie!

Ferice de preotul, care înaintea acestei predici a trimis la propoveduire pe cele cari au explicat „evangheliile" şi „apostolul" Duminecilor şi sărbă-

torilor, pe cele dogmatice şi morale, şi nu i-a fost greu să explice şi cultul! Şi şi mai fericit celce n'a pregetat a intra în şcoală, ca să catehizeze el „fără plată!"

Dar pregătirea se face şi prin diferite convorbiri la prilejuri potrivite. „Pomenile" la morţi de câte-ori nu mi-au fost prilej de miezoase convorbiri catehetice! Vecerniile de Dumineca şi sărbătoarea, ce uşor se pot desvolta în „şcoală de Dumineca", ascuţita armă a sinodului tridentin împotriva reformei. Numai să vrea preotul! *Şi să fie pururea gata a învăţa!* Ocazii i se îmbie la tot pasul. Şi cât n'ar contribui la primirea cu vrednicie a acestei taine de către credincioşi, dacă preoţii, în cercurile religioase din posturi, le-ar da pildă de pregătire!

Focul sfinţitor, pe care-l poate aduce în sufletul său preotul *închinat* slujirii Domnului aprinde cu flacără vie şi cărbunele din inima credinciosului.

Fără pregătire, duhovnicul să nu înceapă a spovedi!

După rânduiala bisericească «*molitva de deslegare*», care premerge părţii menite cercetării de conştiinţă, ar fi să se facă pentru fiecare credincios în parte. Prin obicei s'a întrodus practica de a se ceti peste toţi câţi s'au prezentat deodată cu intenţia de a se spovedi. Pentru a cruţa din oboseală, o cred potrivită. Dar să nu se cetească cu voce stinsă şi bâlbăit. Iar dacă vre-un credincios cere să i se citiască numai lui, să i se facă. Fără molitva aceasta, ori cu molitva „pentru tot satul" să nu se mai facă spovedanie.

Să nu se facă decât în biserică, în naos, şi de este lărgime, în faţa icoanei Domnului de pe iconostas, aşa ca penitentul să aibă în faţă chipul Domnului. Să fie îmbrăcat cu patrafir şi felon. Alăturea să aibă aşezate sf. Evanghelie şi crucea şi un sfeşnic cu luminare aprinsă.

Pe credincios îl va ţinea în picioare în faţa sa tot timpul cât îl întreabă. Duhovnicul şade, cu aier

liniştit, cu faţă şi ton care să transpire iubire, înţelepciune, blândeţe, răbdare şi iertare. Când ceteşte rugăciunea ultimă, ectenia şi apolisul [deslegarea], duhovnicul se ridică, iar credinciosul îngenunche sub patrafir.

De ce recomand să ţie pe credincios în picioare? Din două motive. Făcând spovedania temeinică, vei avea convorbire de lungă durată. De-l vei ţinea în genunchi sub patrafir, îi vei obosi genunchii aşa de mult, că îi vei cauza dureri, cari abat atenţiunea dela cele spuse, iar tu duhovnice, trebue să stai cu urechea plecat într'o parte ca să prinzi sunetele de sub patrafir şi dela o vreme te indispune. Al doilea motiv, mi l-au sugerat parohienii prin cuvintele: „La popa ăsta trebue să-i spui drept, că se uită tot în ochii tăi şi dacă nu te uiţi şi tu la el, îţi zice să te uiţi". Nu ştiu să o fi făcut tocmai aşa, dar mi-au spus că e bine s'o fac.

Cercetarea conştiinţii credinciosului e chestie de tact, de metodă, de prezenţă de spirit, de prezenţă vie a diverselor cunoştinţe dogmatice, morale, de drept, de medicină, de psihologie, de sociologie etc. din partea duhovnicului. Aici dă probă preotul de câtă forţă de educator are în sine, cât e de „părinte", Căci ai să provoci recunoaşterea vinovăţiei şi a boale, sufleteşti, ai să deştepţi părerea de rău, căinţa, dorinţa de îndreptare, ai să-i dai receta, medicamentul. ai să-l dai societăţii, să-l faci folositor sie-şi şi altorai ai să-l îndrepţi spre împărăţia lui Dumnezeu, ai să-l împaci cu Hristos, pe care să-l audă: „Ia-ţi patul tău şi mergi la casa ta, dar vezi să nu mai greşeşti, ca să nu-ţi fie ţie ceva mai rău". Prin întrebările tale şi prin răspunsurile lui, tu intri într'o lume aparte. Vezi ce e în inima lui, ce e în casa lui, în curtea lui, în rudenia lui, în vecinătatea lui. Deodată ţi-a dat drept să regulezi ritmul vieţii lui particulare. Şi de câte-ori nu te îngrozeşti de cele ce le-ai aflat în spovedanie şi nu te bucuri, că ai putut evita mari nenorociri prin sfatul tău! Şi vine soţia lui, şi vine complicele lui, şi vine duşmanul lui! Şi tu, care te

faci a nu şti nimic, cu ocol îi îndrumi spre aceeaş viaţă creştină şi împaci duşmănii pe viaţă! Cum să nu te bagoslovească toată lumea şi Domnul! Când astfel va lucra duhovnicul, să ştii, că a ajuns indispensabil pentru sat ca pânea cea de toate zilele, este un adevărat părinte al unei mari familii creştineşti. Va simţi bucuria preoţiei lui.

Dar e obositor şi greu. Trebue să vorbeşti mult şi concentrat. Şi trebue să ştii să taci ca pământul, să păstrezi întreg „sigilul spovedaniei". Trebue să ai grije cu ce fire ai de a face. O fire prea simţitoare, prea scrupuloasă, sau una cinică, nepăsătoare, care se mărturiseşte că aşa s'a pomenit, nu se tratează la fel.

Laturea aceasta a spovedaniei este o adevărată lecţie de catehizare, pe care o ţii cu fiecare individ în parte, potrivit firii şi necesităţilor lui sufleteşti.

Va trebui să-ţi întocmeşti o ordine a întrebărilor, aşa ca să rezume punctele esenţiale ale dogmaticei şi moralei bisericii noastre. Cea mai potrivită mi s'a părut schiţa decalogului. În jurul poruncilor mi-am fixat întrebările, pe cari aveam să le pun *în general* fiecăruia, cu privire specială aprofundând numai unde trebuia. Căci, dacă după canoane, duhovnicului *nu îi este iertat să-i fie ruşine a întreba,* trebue să procedeze cu foarte multă băgare de seamă, ca nu cumva tocmai el să-l ispitească spre vre-un păcat necunoscut credinciosului până atunci. Intrebarea va începe de departe şi va înainta spre bănuiala ce o are, psihologic, treptat. B. o. la desfrânare, vei porni dela „vorbele de clacă", trecând la „glume neruşinate", şi dacă ţi-a mărturisit că şi el face asemenea glume, mai înaintezi un pas, unde, cu cine face glumele, şi numai apoi întreabă de-adreptul [presupunând că ai în faţă un tinăr sau o fată]; la fel cu cei căsătoriţi pentru a-i învăţa să fie decenţi şi a-i apăra de perversiuni, de cari nu sunt scutite nici satele. Iar dacă cu toată prudenţa, totuşi ai greşit amintind un rău să ai la îndemână arsenalul de argumente, date

exemple, cari să dovedească plausibil gravitatea păcatului, pe care-l combaţi. Pentru fiecare spovedanie [înţeleg tot timpul unui post] e bine să se aleagă o problemă asupra căreia să se insiste deosebit. Aşa b. o. odată se va stărui pe larg asupra înjurăturilor, altădată asupra jurămintelor, iubirii de părinţi, desfrânării, asupra beţiei, jocului de cărţi, asupra sectelor, curentelor sociale, asupra frumuseţii unor virtuţi, asupra grijii de a creşte bine copiii, asupra adevăratei familii creştineşti, adevăratei cinstiri a lui Dumnezeu, corectei rugăciuni, post etc. Duhovnicul însă să poarte mare grije, ce afirmă în scaunul de spovedanie să nu desmintă prin faptele sale din afară.

Nici odată deci să nu se mulţumească cu simpla mărturisire a credinciosului că a făcut păcatul cutare, ci să-l analizeze împreună cu credinciosul pentru a-i demonstra răutatea, apoi să-i arate mijloacele de asanare şi calea pe care să apuce pentru a ajunge la scop.

Procedând în felul acesta i se uşurează nespus de mult şi rezolvirea chestiunii *canonului*. Căci îndatăce ai ajuns să-i arăţi mijloacele şi felul cum să procedeze pentru a scăpa de păcat, nu mai ai să faci decât un pas până să găseşti „canonul", care să-i fixeze în memorie să nu-l mai repete; căci acesta e scopul „canonului".

Intre fapta săvârşită rău şi canon trebue să existe un anumit raport, o anumită legătură. B. o. celuice nu se roagă regulat şi cuviincios, îi vei dicta să facă rugăciuni; dacă motivează, că din cauza grabei la lucru, îi vei da canon să se pună în genunchi la capul holdei sale şi înainte de a începe munca să zică *numai* „Tatăl nostru", însă cu toată evlavia; şi-i vei lămuri cum se înţelege aceasta. Hoţului îi vei porunci să restitue obiectul furat, şi dacă egoismul l-a dus la aceasta, fă-l să dea dela sine şi un dar bisericii sau unei societăţi de binefacere. Dacă e neînfrânat, pune-l la înfrânare; îi dai post şi rugăciune înăsprite d. e. în săptămâna mare îl

faci să postească cu mâncări fără oţet şi fără uleiu sau untdelemn şi să ia parte la toate serviciile divine. Celuice reţine plata muncitorilor îi dai canon să ducă gratuit un car de lemne sau roada de pe hotar unui sărac, unei văduve sau unor orfani uitaţi de oameni; dacă n'are car să meargă de bună voie şi să-i ajute cu palmele la vre-un lucru. Având bibliotecă bună la îndemână, dacă penitentul ştie ceti, îl îndrumi la cartea potrivită, la părţile corăspunzătoare din Sf. Scriptură. Şi aşa mai departe.

Dând canon, totdeauna să motivezi pentru care faptă i-l dai. Şi să te fereşti, duhovnice, de exagerări ca de foc. Provoacă efect contrar canoane de 3—400 mătănii; de 3 sau 4-ori „ocinaşele" în fiecare zi; canoane, cari ating greu punga etc. Credinţa şi viaţa morală nu câştigă nimic pe urma lor. Deci măsura în toate.

Nu poţi aplica literal canoanele grele ale Sf. Părinţi, b. o. cele ale Sf. Vasile, decât faţă de recidivişti şi numai dupăce canoane mai uşoare n'au dus la scopul dorit. Şi ai să alegi între canon şi presupunerea, dacă depărtând pe credincios pe 15 ani de sf. împărtăşanie, nu cumva îl vei face nepăsător faţă de Sf. taine? In foarte multe locuri este însă obiceiul de a nu se împărtăşi decât dela vârsta de 50 ani încolo. Atunci să-l depărtezi pe 15 ani dela sf. potir?

Canoanele nu pot fi legate matematiceşte faţă de vină. Acelaş păcat nu va fi „pedepsit" la fel la indivizi diferiţi. Trebue să cunoşti temperamentul, împrejurările, cari l-au dus la păcat, împrejurările între cari a săvârşit păcatul, să afli dacă a avut intenţia de a păcătui sau a fost târât în păcat, şi cumpenindu-le pe toate să dictezi canonul. Un scrupulos îşi exagerează micile greşeli aşa de mult, că te vezi silit să-i aplici maximul de pedeapsă. Şi nu e corect.

Şi să nu uite, duhovnicul, că este un canon, care spune, că pe patul de moarte fiecare credincios este

deslegat de „canonul“ din scaunul de mărturisire şi se împărtăşeşte. Dacă se întâmplă să se ridice, îşi face canonul după aceea. Spun aceasta, fiindcă cunosc cazuri, că preotul a refuzat cuminecarea muribundului pe motiv, că e depărtat dela sf. împărtăşanie pe 15 ani şi încă nu i s'a împlinit canonul.

Cu un cuvânt canonul dela spovedanie are exact acelaş caracter ca şi pedeapsa pedagogică. De aceea se şi cere tact pedagogic. Şi recunosc, că nu e uşor să nimereşti canonul cel mai bun.

«*Deslegarea*» încă poate fi uneori canon. Dacă cineva a făcut păcate mari şi-ţi spune dinainte, că nu se lasă de ele din anumite motive, îi refuzi deslegarea până se va hotărâ să nu-l mai facă. Are efect însă numai cu o condiţie: să nu i-o dea alţi duhovnici. Peste tot nimeni să nu admită în turma lui oile altuia, decât în cazul, bine motivat, că se găseşte în raport de mare duşmănie cu preotul său.

Deslegarea se va da penitentului, totdeauna îngenunchiat, sub patrafir. Duhovnicul se va ridica în picioare. La cuvintele: „Iar eu nevrednicul preot şi duhovnic etc.,“ va face semnul crucii peste capul celuice s'a mărturisit. Apoi îl va pune să sărute sf. evanghelie şi sf. cruce, dimiţându-l.

Aşa cred, că e mai ducător la scop să procedăm. Practicându-o eu aşa, nu susţin că am făcut totul, dar un lucru îl ştiu: am secerat roade duhovniceşti, cari m'au umplut de bucurie. Alţii vor fi fost luminaţi de puterea Duhului sfânt în alt chip, căci darul în multe feluri lucrează, şi vor fi cules rezultate şi mai bune decât mine. De aceea ar fi bine să împărtăşească şi altora, cum au putut deslega ei această grea problemă pastorală.

Din cauza cadrelor înguste ale acestui articol nici eu n'am spus tot ce puteam şi aşi fi dorit să spun în legătură cu întrebarea: cum să spovedim, ci m'am mulţumit cu o laconică expunere a problemei ca să indic drumul, pe care cred că ar fi bine să se îndrume discuţia.

Căci discuţia aceasta trebue pornită. Ea trebue să angajeze în deosebi forţele duhovniceşti ale preoţilor cu o mai îndelungată şi mai bogată experienţă. Din contribuţia înţeleaptă şi devotată a lor se va putea închega apoi importantul capitol al Pastoralei, care ne-a preocupat în paginile acestea.

Pr. **Gheorghe Maior.**

Popas la fântâna lui Iacob din Sihar.

„De înseteazǎ cineva, să vină la Mine şi să bea" [Ioan VII, 37].

După câtva timp de activitate în Ierusalimul plin de ura Fariseilor şi Cărturarilor, Isus — mânat de dorul de reculegere şi însetat de orizonturi mai senine — se întorcea în patria Sa, pitorească şi scumpă, Galileia. Drumul, care condusese oarecând paşii lui Abraam şi Iacob spre sălaşurile lor bogate în servi şi turme, săruta acum cele mai sfinte picioare, pe care le-a văzut vreodată pământul. Era în miezul zilei şi soarele din orient îşi revărsa tot belşugul lui de foc. Intinderile erau adâncite în tăcere... Nimeni n'ar fi îndrăznit să iasă din adăposturi şi să înfrunte arşiţa drumului. Mântuitorul şi ucenicii înaintau, însă, tăcuţi şi răbdători. Râuri de sudori izvorau din feţele lor arse, făcându-se una cu pulberea, care-i acoperea în întregime.

Când au ajuns în ţinutul cetăţii Sihar, îndelunga trudă a drumului şi priveliştea încântătoare, ce se desfăşura în jur, i-a îmbiat la odihnă. Şi ce alt loc ar fi fost mai potrivit, decât această câmpie plină de amintiri eterne şi trecătoare? Iată ici, fântâna celebră, care poartă şi azi numele lui Iacob, ctitorul ei; iată colo, mormântul patriarhilor; iată dincolo,

ruine din altarul, pe care Iacob îl ridicase odinioară lui Iahve Atotputernicul. Garizimul și Ebalul, cei doi străjeri din dreapta și din stânga, fuseseră martori la atâtea rătăciri, apostasii și blesteme, iar mulțimea crinilor și iasomniei, amintea locul, în care s'a petrecut odată idila dintre Dina, fata lui Iacob și a Liei și Sihem, fiul lui Hamor Hevitul...

In singurătatea acestui câmp, frumos și fertil la fântâna lui Iacob din fața holdelor aurii, cuvântul mântuirii a fost rostit atunci cu putere, care umple veacurile.

O femeie din Samaria, cu vasul gol și cu sufletul plin de enigme și îndoeli, venea la fântână. Dând cu ochii de Mântuitorul, cunoscu după vestminte, că era iudeu și se minună, căci știa că țara sa era pentru Iudei țară blestămată... De când neamul ei se despărțise de Iudeia, ridicând pe Garizim un altar rival celui din Ierusalim și de când Samaritenii nu mai erau, în ochii celor din Iudeia, decât cei mai de jos păgâni, era pentru prima dată când un Iudeu trecea pe la ei și se atingea de lucrurile lor.

Se rupeau barierile dintre oameni, se proclama înfrățirea popoarelor... Dincolo de prejudicii și dincolo de învrăjbiri, Mântuitorul intră în vorbă cu Samariteanca: „Dă-mi să beau". Femeia nu putea să-și stăpânească uimirea: „Cum Tu, Iudeu fiind, ceri dela mine să bei, femeie samariteancă fiind eu?" Și călătorul începu să rostească cuvinte și mai neașteptate și mai divine: „De ai fi știut darul lui Dumnezeu și cine este Cel ce zice ție: dă-mi să beau, tu ai fi cerut dela dânsul și ți-ar fi dat ție apă vie". Dar sufletul Samaritencii n'a putut să cuprindă înțelesul adânc al acestor cuvinte. Işi tălmăci nedu-

merirea: „Doamne, nici găleată n'ai şi puţul este adânc; de unde dai apa cea vie? Au doară tu mai mare eşti decât Iacob, părintele nostru, care ne-a dat nouă puţul acesta şi el însuşi dintr'ânsul a băut şi fiii lui şi dobitoacele lui?" Alte cuvinte sfinte, şi mai neînţelese şi mai misterioase, formară răspunsul: „Tot cel ce va bea din apa aceasta va înseta iarăşi; iar cel ce va bea din apa, pe care Eu voiu da-o lui, nu va înseta în veac; ci apa, pe care Eu voi da-o lui, se va face întru dânsul izvor de apă curgătoare, întru viaţa veşnică".

Inima femeii continua, însă, să fie zăbavnică. Darul, pe care i-l oferea Mântuitorul, nu era pentru ea decât o apă, care avea proprietatea să nu sece niciodată şi pe care se gândea, că avea s'o aibă la îndemână pururea. Ea nu va mai trebui deci să vină la puţ, străbătând praful şi înfruntând arşiţa. Mântuitorul o privea şi-i pătrundea tot sufletul... Acolo, sub cutele lui adânci şi tăinuite, se ascundea urmele unei vieţi aventuroase şi desordonate. „Cinci bărbaţi a avut şi acela, pe care îl avea acum, nu-i era ei bărbat". Sub privirea, care-i cetea în trecut şi în inimă ca într'o carte, femeia avea senzaţia umilinţei şi nimicniciei sale. Inţelegând, că cel cu care vorbea, era un om dela Dumnezeu, voi să-şi uşureze neliniştele şi nedumeririle: „Doamne, văd că proroc eşti Tu. Părinţii noştri în muntele acesta s'au închinat şi voi ziceţi că în Ierusalim este locul, unde se cade a se închina", de care parte-i adevărul?

Ţinutul, în care se petrecea scena, fusese martor şi la alte evenimente. Acolo vorbise oarecând Jahve cu robul său Iacob, „faţă către faţă"... Şi carnea lui Iacob a tremurat atunci de frică, căci vedea pe Domnul... Nici când, însă, câmpiile acelea înflorite nu

auziseră cuvinte mai mari şi mai solemne: „Femeie, crede Mie, va veni vremea, când nici în muntele acesta, nici în Ierusalim, nu vă veţi închina Tatălui. Ci va veni vremea şi acum este, când închinătorii cei adevăraţi se vor închina Tatălui cu Duhul şi cu adevărul". Definiţia adevărată a lui Dumnezeu n'au aflat-o savanţii, n'au precizat-o filosofii, ci i-a fost descoperită de Dumnezeu însuşi unei femei simple şi umile: „Duh este Dumnezeu; şi cine se închină Lui, cuvine-se să se închine cu Duhul şi cu adevărul". In sufletul femeii se făcu lumină. Ii veni în minte imediat icoana Aceluia, pe care îl aşteptau de multă vreme, cu toţii. Nu cumva acesta era Mesia? In tot cazul aşa va trebui să fie şi El. „Când va veni Acela, va spune la toate". Mântuitorul risipi orice rămăşiţă de îndoială din sufletul femeii şi completă revelaţia: „Eu sunt, Cela ce grăesc cu tine!" Izvorul de apă vie curgea acum bogat în sufletul Samaritencii şi mergea să se reverse şi în alte suflete...

* * *

Nu este trebuinţă de multă speculaţie filosofică, ca să-ţi dai seama, că marea şi chinuitoarea dorinţă a omului este să fie fericit. Toate aspiraţiile, toate visurile, toate idealurile, străduinţele şi durerile omeneşti se proiectează spre un singur obiectiv: fericirea. Pe drumul, care duce dela leagăn la mormânt, pleacă vrăjiţi, în căutarea ei, „bogaţii şi săracii, împăraţii şi robii, drepţii şi păcătoşii"... Cei mai mărginiţi şi cărora le place să fie numiţi „oameni practici" se ţin în marginea satisfacţiunilor mărunte. Alţii umblă să-şi stâmpere setea de avere şi orgoliu, iar alţii se lasă în voia patimilor, trecând prin toate experienţele ruşinoase, ca odinioară femeia samari-

teancă. Drumul vieţii e drumul dela Ierusalim la Ierihon, în care oamenii cad între tâlharii tuturor ispitelor şi nenorocirilor sufleteşti şi fizice. Dar în valea, pe care Scripturile o numesc „a plângerii", peste suflete moarte şi peste trupuri, care suferă durere, trec de 2000 de ani, râurile spiritualităţii dela fântâna lui Iacob din Sihar, ducând pretutindeni chemarea mântuirii şi a iubirii.

„De însetează cineva, să vină la Mine şi să bea".

„Tot celce va bea din apa aceasta [adecă tot celce va căuta să-şi stâmpere setea de fericire în afară de disciplina spirituală creştină] va înseta iarăşi; iar celce va bea din apa, pe care Eu voi da-o lui, nu va înseta în veac; ci apa, pe care Eu voi da-o lui, se va face întru dânsul izvor de apă curgătoare, întru viaţa veşnică.

„Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi.

„Intru aceasta vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenici ai Mei, dacă veţi avea dragoste întru voi".

In faţa acestor valuri de lumină, trebue însă, să părăsim urnele preocupărilor noastre vechi, ca odinioară Samariteanca. Trebue să punem rătăcirile noastre goale înaintea Domnului şi să primim, curaţi şi nobili, „apa cea vie". In felul acesta, în clipele noastre grele şi de profundă îndurerare, când vom îndrepta ochii spre ceruri şi ne vom întreba: oare cine ne va da liniştea şi fericirea sufletului nostru, oare cine este Mântuitorul nostru? — Isus va fi cu noi pururea şi ne va întări: „Eu sunt, Cela ce grăesc cu voi".

Nicolae N. Grosu.

Biserica ortodoxă română din America.

In ziua de 19 Noemvrie 1928 m'am urcat la Păltiniş, să prezint I. P. S. Mitropolit Nicolae, care era la Schit, planul definitiv al călătoriei la America. I. P. S. Sa mi-a dat trei adrese, una către Onor. Legaţiune din Washington, una către P. S. Iohn G. Murray, Preşedintele Episcop al Bisericii anglicane din America şi o scrisoare-circulară către clerul misionar şi credincioşii ortodocşi români de dincolo de Ocean, în care se esplica rostul călătoriei mele la ei.

Cu acestea am primit binecuvântarea de plecare în misiunea, încredinţată prin ordinul cu Nr. 11350 din 12 Noemvrie 1928 şi aprobată de către I. P. S. Pimen, Preşedintele Sfântului Sinod.

A doua zi am pornit la drum şi m'am întors după şapte luni, la 21 Iunie 1929.

Luând călătoria încolo două săptămâni şi alte două la întoarcere, mi-au rămas şase luni încheiate pentru scopurile acestei misiuni.

Din capul locului mi-am dat seama de importanţa acestei misiuni religioase şi naţionale.

Dintre Românii de peste hotare, cei din America sunt mai depărtaţi de vatra părintească. Ei s'au strămutat înaintea răsboiului mondial dintr'o vieaţă patriarhală în cea mai avansată şi mai complicată vieaţă modernă.

Conştiinţa că aparţin Ţării şi Neamului nostru s'a afirmat într'ânşii cu strălucire în decursul răsboiului de desrobire, la care au contribuit cu jertfe materiale şi de sânge pe frontul de vest. După încheerea păcii, mulţi s'au întors acasă. Dar majoritatea lor şi-a creat acolo existenţa şi s'au stabilit în America. Aceasta e un continent de espansiune al omenirii şi toate rasele şi limbile şi credinţele îşi au pionerii şi reprezentanţii lor în Lumea nouă.

Mulţi călători din Patrie au trecut Oceanul şi au rămas uimiţi de progresele acestei Ţări şi de hărnicia viguroşului nostru popor, dar n'au adastat să studieze condiţiile de vieaţă şi să arate în ce chip Românii de peste Ocean pot deveni *o comunitate reprezentativă a Ţării şi a Bisericii noastre* în mijlocul imensei populaţiuni americane.

In scopul de a cunoaşte realitatea vieţii americane, orice călător trebue să se desfacă de legăturile cu alte ţări. Altfel — observă filosoful Hermann Keyserling, rămân în sufletul lor melodii vechi, care se amestecă printre melodiile, pe care le ascultă. Şi câtă vreme rămâne în fundul conştiinţei cea mai slabă umbră de critică şi de prejudiţii, nu poţi fi fără părtinire şi greşeşti în aprecieri.

De astfel de greşeli cred că am fost scutit, fiindcă am început cariera de preot în America, unde am trăit trei ani de zile, când emigraţia românească era în apogeu.

A doua oară deci mergeam în America.

Timpul de iarnă mi-a sporit greutăţile călătoriei, dar a avut avantajul că am aflat în oraşe nu numai pe ceice îşi au rosturile lor ca muncitori de fabrici şi negustori, ci şi populaţia fluctuantă destul de numeroasă, care trăeşte vara la ţară, ca muncitori agricoli şi grădinari.

Am prăsnuit împreună cu coloniştii sfintele sărbători ale Crăciunului, Bobotezii, mai apoi sfintele Păresimi, Invierea Domnului şi Rusaliile şi am putut face o comparaţie între influinţa acestor serbători acolo şi acasă asupra vieţii religioase de obşte.

Dar timpul de iarnă m'a favorizat să pot pătrunde mai adânc caracterul vieţii din colonii, condiţiile vieţii familiare, rosturile şcolare ale tineretului, avantajele şi lipsurile diferitelor organizaţii sociale, culturale şi religioase, care au luat fiinţă în decursul vremii; să-mi dau seama de locul, ce-l ocupă coloniile noastre în vieaţa muncitorească, în societatea americană şi în vieaţa religioasă a cultelor din America.

Nu m'am mulţumit cu rolul de simplu observator, ci am dat îndrumări cu graiul şi prin presa noastră americană spre *a determina o direcţie nouă în vieaţa individuală şi colectivă a Românilor din colonii.*

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae recomandându-mă clerului şi poporului, prin scrisoarea Sa circulară, publicată în numărul de Crăciun al ziarului „America", spunea că sunt: «*scrisoarea vie*» a I. P. S. Sale şi mi-am dat seamă de răspunderea ce aveam, să încurajez ce e bine, să îndreptez ce e greşit cu pacienţă dar cu nestrămutată hotărâre.

In America există o libertate extremă şi ceice au trăit în încătuşare nu pot înţelege că libertatea e în funcţie de mari răspunderi.

Multe lucruri trebue spuse poporului dintr'o parohie, pe care păstorul lor nu le poate articula. Legăturile dintre preot şi credincioşi sunt prea delicate, fericirea ambelor părţi atârnă de multă consideraţie şi dreptate iar buzele preotului sunt sigilate.

Zelul misionar în vieaţa religioasă românească este embrionar, mecanismul bisericesc e în faza adaptării la condiţiile din America. Idei clare şi metode corecte se cer, căci altfel marile răspunderi ale libertăţii religioase rămân neînţelese şi lumea americană ne aseamănă cu pomul din Evanghelie, care întârzie să dea rodurile dorite.

I. Numărul, aşezarea şi ocupaţia coloniştilor români.

In baza itinerarului, alcătuit cu ajutorul onoratei Legaţiuni române dela Washington şi a preoţilor noştri misionari: Ioan Truţa, Cleveland, Simion Mihălţianu, Indiana Harbor şi Octavian Murăşan, Detroit, am cutreerat centrele mai însemnate din Ost, din Statele Centrale şi cele din Vest.

La Philadelphia, Detroit, Chicago, St. Paul şi Cincinatti, majoritatea coloniştilor e bănăţeneană.

La Joungstown, Canton, Cleveland, Indiana-Harbor şi Gary sunt colonişti ardeleni.

La New-York, Roebling, Wonsocket, Columbus, Boston şi So. Omaha sunt români macedoneni.

Românii bucovineni se găsesc la Cleveland, Detroit şi în Canada în colonia Boian, Regina, Limerick, Windsor şi Montreal.

Românii din Vechiul Regat dau un procent minimal.

In fruntea coloniilor din Statele Unite e Detroitul cu 45.000 români, având două biserici române ortodoxe, două gr.-cat. şi cinci baptiste.

Alte centre mari sunt:

Chicago cu	8000	români
Cleveland cu	8000	„
Indiana Harbor cu . . .	5000	„
Canton cu	5000	„
Philadelphia cu . . .	4000	„
Ioungstown cu	4000	„
Farrell cu	3000	„
Gary cu	8000	„
Akron cu	3000	„
St. Paul cu	3000	„
Cincinatti cu	3000	„

Şi alte 20 centre cu 500—2000 populaţie românească.

Românii gr.-cat. au 15 parohii în colonii mixte.

Numai gr.-cat. sunt în Aurora, Torington, Mc. Rocks şi East-Chicago.

Românii baptişti au organizaţii în Detroit, Cleveland, Akron, Warren, Bridgeport.

Statistica oficială din Washington stabileşte numărul Românilor ortodocşi la 150.000, cu 34 biserici şi 15 case parohiale.

In Canada sunt 15 parohii ort.-rom. cu 75.000 credincioşi.

Totalul Românilor ort.-gr.-cat. şi sectari se cifrează la 250—300.000.

Majoritatea acestora îşi câştigă existenţa ca muncitori de fabrici şi mineri; cei din Canada sunt agricultori.

Numărul negustorilor e mic în afară de Românii macedoneni care se ocupă cu comerţul şi sunt cei mai bine situaţi sub raport material.

Ca muncitori în fabrici, Românii sunt apreciaţi şi se bucură de bună reputaţie.

Deşi ei îndeplinesc în fabrici lucrările cele mai grele şi mai slab plătite, totuşi prin cruţare şi spirit de economisire duc o vieaţă confortabilă şi au case şi rezerve pentru zile negre.

Fiii Românilor, stabiliţi acolo şi crescuţi în şcolile americane nu mai lucrează în fabrici, ca părinţii lor ci aleg profesiuni libere, destul de rentabile.

Iubirea de carte caracterizează şi acolo tineretul nostru şi mulţi părinţi nu cruţă nicio jertfă să dea învăţătura copiilor lor. Din rândurile lor s'au ridicat şi până acum o pleiadă de medici, ingineri, avocaţi, învăţători, profesori şi antreprenori.

Sunt în colonii peste 800 băieţi şi fete la licee şi 75 studenţi universitari, constituiţi într'o societate academică cu sediul în Detroit.

In multe oraşe universitare există burse şi scutiri de taxe pentru studenţii harnici, născuţi în localitatea universitară.

In toate coloniile am făcut propagandă printre Români să se întoarcă în Ţară punându-le în vedere interesul superior al naţionalizării oraşelor din regiunile desrobite, dar mi-a fost dat să aud plângeri că stabilirea pe sate a emigranţilor a stârnit nemulţumiri în sânul populaţiunii rurale iar în ce priveşte aşezarea la oraşe a Românilor americani, problema n'a interesat până acum cercurile competente, nu li s'a dat nici un sprijin oficial, ba au fost speculaţi şi păgubiţi şi sunt decepţionaţi toţi care vin în Patrie.

Referinţele de traiu din America diferă de cele din Ţară.

America esercită o putere de atracţie incomparabilă pentru ceice caută succesul.

Prin sufragiul universal şi prin libertatea politică, acordate tuturor streinilor, dar mai ales prin extinderea confortului material, America a isbutit să acapareze braţele de muncă şi spiritele de iniţiativă ale masselor de Români, Italieni, Poloni, Cehoslovaci etc. Vieaţa coloniştilor nu se rezumă numai la: prosperitatea lor materială. Sub raportul realităţii spirituale, situaţia emigranţilor noştri e mai puţin mulţumitoare decât situaţia lor materială.

II. Condiţiile spirituale şi morale din Coloniile româneşti.

Cea mai recentă publicaţie oficială a biroului statistic din Washington: Census of Religious Bodies: Eastern Ortodox Churches pag. 23—27. U. S. Government Printing Office 1929, arată desvoltarea organizaţiilor noastre bisericeşti din Statele Unite, în decurs de 20 ani.

In prezent Românii ortodocşi au 34 parohii cu 34 biserici şi 14 case parohiale, în valoare totală de $ 707.000 sau 118.776.000 Lei. Cheltuelile anuale ale parohiilor fac $ 88.000=Lei 14.784.000.

Despre cele 15 parohii din Canada nu cunosc date statistice oficiale; preotul misionar Ghenadie Gheorghiu evaluează patrimoniul bisericii din Canada la un sfert de milion de dolari.

Aceste date mărturisesc, că ţăranul nostru strămutat în America n'a trecut Oceanul numai cu braţe vânjoase de muncă ci şi cu o zestre sufletească, căreia a închinat cele 50 de biserici din sudoarea feţii sale. Căci din 1926 şi până azi s'a mai zidit o biserică şi casă parohială la Niles Ohio şi o casă culturală în Cleveland.

Unele biserici sunt de lemn şi sunt modeste la înfăţişare. Dar biserica Sf. Gheorghe din Detroit

e o clădire imposantă ca şi cea din Indiana Harbor, Ind., care e a treia în aceiaşi localitate, în locul celor două anterioare, distruse de incendiu. La Chicago, colonia bănăţeană se pregăteşte să zidească cel mai frumos lăcaş de închinare în stil brâncovenesc.

Instinctul religios al coloniştilor e o profundă realitate.

Şi e de remarcat zelul credincioşilor de a-şi zidi biserici.

Nu tot atât de desvoltat e însă *simţul creaţiilor religioase*, care în mod specific caracterizează vieaţa spirituală din America.

Tăria vieţii religioase e *duhul misionar* şi mulţimea capelelor, resfirate prin suburbii ca nişte clinice spirituale în jurul pompoaselor catedrale din centrele oraşelor.

Intr'o convorbire, avută la New-York, în luna Maiu a. c. cu dl Dr. E. Emhardt, dela comisia anglicană pentru relaţiile cu Ortodocşii, acesta mi-a atras atenţia asupra *lipsei de sistem în acţiunea noastră bisericească* din Statele Unite.

Credincioşii noştri au pornit din capul locului să zidească biserici, când nu erau nici cetăţeni americani, n'aveau nici colonii statornice şi când ne lipsiau cu desăvârşire oamenii cu dare de mână. Parohiile s'au înglodat în datorii de ani de zile şi lumea s'a descurajat. Multe biserici sunt ameninţate să rămâe pustii şi se dărăpănează.

Altfel au procedat alte confesiuni. Ele s'au îngrijit să închegheze *un stat preoţesc misionar, în stare să aducă în confruntare cu Hristos conştiinţa credincioşilor* şi să interpreteze sf. Evanghelie potrivit cu nevoile individuale şi colective ale Coloniştilor.

Problema vitală a evanghelizării şi a misionarismului pentru Biserica noastră e periferială, în loc să fie centrul de gravitate al vieţii bisericeşti.

Această problemă le-a ajuns credincioşilor la

cunoştinţă pe cale indirectă, pe urma contactului cu misiunea internă americană.

In bisericile noastre parohiale *agonizează ritualismul tradiţionalist.*

Sunt, ce e drept, o seamă de indivizi, pentru care vechile tradiţii de vieaţă creştinească şi de închinare trezesc puternice ecouri, dar pentru majoritate şi mai ales pentru tineretul, crescut şi influinţat de mediul religios american, ele sunt ca nişte baricade în calea libertăţii de operaţiune a Duhului lui Dumnezeu.

Din această cauză s'a născut o *gravă confusie intelectuală şi morală* în sânul coloniilor române şi o *prăpastie înfiorătoare desparte pe părinţi de fiii lor,* unii ancoraţi sufleteşte în trecut iar alţii privind spre viitor.

In vârtejul ameţitor al vieţii urbane, coloniştii noştri au nostalgia simbiosei dela ţară, pe când fiii lor aleargă să-şi trăiască vieaţa cu tineretul american de o vârstă cu el.

Misiunea internă a confesiunilor americane federalizate le îmbie mijloace de cultivare şi adaptare la vieaţa urbană, dar mulţi se rătăcesc în cloaca vieţii de perzanie a oraşelor mari.

Problema păstoririi tineretului e complicată.

In linia tradiţiei vieţii creştine a poporului nostru e renunţarea la bunurile materiale, dar fiindcă în America există o prosperitate materială fără precedent în istoria lumii, Preoţii şi Biserica cu anevoe pot impune, mai ales tineretului să renunţe la confort şi să aleagă o vieaţă de ascetism.

Invăţăturile Sfinţilor Părinţi, ca Ioan Gură de aur, care condamnă bogăţiile şi confortul, coloniştii noştri le ascultă cu nedumerire şi le consideră arhaisme pioase.

Doctrina calvină despre prosperitatea materială şi confort ca nişte condiţii normale de vieaţă a celor aleşi, constitue o noutate isbitoare şi o permanentă ispită pentru coloniştii noştri.

Tendinţa întregei civilizaţii materiale cu toate achiziţiile ei moderne e să absoarbă şi să robească pe om, făcându-l să uite de Dumnezeu şi de chemările lăuntrice ale sufletului.

Emigranţii de data recentă ca şi Românii sunt în apropierea acestei zone de prăpăd spiritual. Sfintele datini religioase păstrate din generaţie în generaţie, în lumea cea nouă dispar şi sufletele fără învelişul datinelor se clatină.

Unitatea religioasă e familia şi familia colonistului trece printr'o criză serioasă. Divorţul e la ordinea zilei şi căsătoriile civile întrec cele bisericeşti.

III. Situaţia Parohiilor.

Parohiile din colonii sunt constituite după sistemul corporaţiilor religioase americane. Fiecare parohie e încorporată la tribunal şi are drept să-şi facă statute, aprobate de adunarea generală a membrilor. Nici un statut n'are clauzula de aprobare a autorităţii bisericeşti din Patrie.

Patrimoniul bisericesc aparţine parohiei. Numai în So. Omaha, Nebr. patrimoniul e transcris pe numele Mitropoliei Ardealului iar biserica din Mtunion pe numele Patriarhiei. Sunt scutite de impozite bisericile şi casele parohiale. Statul n'are amestec în chestii de credinţă şi disciplină. Adunarea generală a membrilor parohiei stabileşte repartiţia anuală a membrilor şi stolele preotului, alege funcţionarii bisericeşti şi pe preot. Un singur preot misionar: Simion Mihălţianu din Indiana Harbor slujeşte la aceeaşi parohie de 22 ani; toţi ceilalţi preoţi au angajamente temporale. Unele parohii schimbă preoţii în fiecare an.

Falsa interpretare a libertăţii religioase americane a făcut ca înscrierea membrilor la parohii să fie voluntară şi în prezent abia 15% din totalitatea credincioşilor noştri sunt parohieni. Statistica americană cunoaşte 18.853 membri. Ceice nu sunt membri plătesc la botez, cununie şi înmormântare

taxe urcate la caseria parohială. In unele parohii taxele acestea sunt atât de urcate, încât foarte mulţi inşi se duc la sectari, unde astfel de slujbe sunt — gratuite. Parohiile sunt *asemenea unor cluburi religioase*, în continue frământări interne, a preoţilor în contra parohienilor şi a partidelor din parohie între olaltă.

E o situaţie generală deplorabilă, datorită multor cauze. Credincioşii din Statele Unite au trăit acasă sub apăsarea regimului străin şi considerau Biserica o instituţie naţională. Influinţa ei spirituală a scăzut şi nu s'a pus stavilă elementelor profane în formele populare ale religiei.

Preoţii misionari au trăit izolaţi, fără control permanent şi desorientaţi în faţa multiplelor probleme spirituale şi sociale din America.

Biserica n'a trecut la aceşti fii încercaţi cu tot aparatul ei de mântuire, să-i strângă la olaltă sub aripe ocrotitoare, să-i ducă la păşune hrănitoare şi să-i vindece de toate maladiile spirituale. Vizitaţia canonică intreprinsă, *contactul personal cu credincioşii, vorbirile adresate conştiinţei şi raţiunii*, slujbele religioase şi propaganda prin presă în numele autorităţii bisericeşti din Patrie, au trezit speranţele că ceasul reculegerii generale a bătut. O premenire trebuia să pornească şi în clerul misionar.

IV. Conferenţa preoţească de la Cleveland.

La Bobotează 1929, am convocat prin ziarul „America," Preoţimea misionară la o conferinţă preoţească în Cleveland la 30—31 Ianuarie.

Programul conferenţei avea următoarele subiecte:

1. Principiile de păstorire ale clerului nostru misionar.
2. Avantajele şi desavantajele Preotului misionar
3. Biserica şi Tineretul.
4. Apostolatul laic.
5. Biserica în luptă cu plăgile morale.

6. Biserica noastră şi cultele americane.
7. Isvoarele materiale ale Bisericii din America.

Fiecare preot era învitat să pregătească un subiect din cele anunţate. Preoţilor: S. Mihălţianu, Oct. Murăşan, I. Truţa, St. Oprean, Andr. Moldovan, Victor Faur şi Dr. Lazar Gherman, le-am indicat subiectul şi bibliografia.

In 30 Ianuarie dimineaţa erau de faţă 20 preoţi. Am început lucrările cu rugăciune în biserica parohială Sf. Maria şi am deschis Conferenţa în casa naţională din Cleveland.

Fiecare referent şi-a dat silinţa să pătrundă problema, pusă în discuţie. Rareori am întâlnit la Conferenţe şi Congrese bisericeşti o atmosferă atât de înălţată ca la această Conferenţă din Cleveland.

In mediul american astfel de probleme sunt studiate cu multă ardoare şi competenţă şi preoţii noştri misionari aveau conştiinţa că se găsesc în America, unde fenomenele religioase nu interesează numai pe profesionişti.

Subiectele tratate în cele două zile alcătuiesc o lucrare colectivă, dovedind că un singur om oricât de bine echipat prin studiu şi experienţe, totuşi nu poate lumina toate punctele dintr'un câmp atât de vast de discuţie precum o pot mai mulţi inşi la olaltă.

Tema primă era destinată fostului profesor de teologie, Dr. L. Gherman, care se angajase să o lucreze, dar în clipa din urmă a înştiinţat telegrafic conferenţa, că e bolnav şi nu poate participa. Am tratat-o eu în continuarea punctelor de vedere din vorbirea de deschidere.

Opinia publică din Colonii adeseori a criticat aspru Preoţimea pentru stările deplorabile din parohiile noastre. *Preoţii cred în necesitatea predicei, în eficacitatea slujbelor, în sociabilitate şi în activitate personală.* Dar Biserica are nevoe imperativă de conducători destoinici, de iniţiativă, şi în care credincioşii noştri să aibă încredere şi să-i spriji-

nească. Insă clerul n'a avut un program de activitate, concepţii clare şi metodele cele mai corecte şi trăia fără organizaţie. Clerul misionar în genere nu se putea justifica de criticile ce i-se aduceau, cu atât mai vârtos că înşişi trăiau desbinaţi, unii independenţi de orice legătură cu superioritatea bisericească din Patrie, alţii recunoscând Ierarhia rusească iarăşi unii fiind în legături jurisdicţionale cu Mitropolia Transilvaniei şi alţii cu Patriarhia. Starea anarhică în sânul Clerului s'a agravat şi prin faptul că nu s'a reglementat care Ierarhi au dreptul să trimită preoţi misionari şi pe lângă preoţii cu carte canonică sunt o seamă, care s'au strecurat în America fără autorizaţie şi acolo fac slujbe preoţeşti.

La conferenţa din Cleveland n'au fost admişi decât preoţii aleşi de parohii. In această conferenţă s'a realizat închegarea Asociaţiei Clerului misionar, redactându-se un document de următorul cuprins şi iscălit de toţi preoţii prezenţi:

Declaraţiune.

Preoţimea ortodoxă română din Statele Unite ale Americei de Nord, întrunită în conferenţă preoţească în zilele de 30 şi 31 Ianuarie A. D. 1929, în oraşul Cleveland, O. cu unanimitate declară solemn:

1. Recunoaşte autoritatea canonică, ierarhică şi disciplinară a Sf. Sinod al României, reprezentată prin delegatul său I. P. S. Sa Mitropolitul Ardealului *Dr. Nicolae Bălan.*

2. In privinţa organizării Bisericii ortodoxe române, dă delegatului Sf. Sinod, Prea Cucerniciei Sale părintelui Trandafir Scorobeţ tot concursul, ca organizarea Bisericii acesteia să se facă conform prevederilor canoanelor Bisericii noastre şi se va conforma îndrumărilor date de acest delegat.

3. In schimbul suportului în acţiunea aceasta preoţimea care, ca în cazuri de conflict între ea şi parohii să i se acoarde pe deplin suportul şi scutul autorităţii sub ordinele căreia se pune.

4. Pentru o acțiune solidară și cu resultat, preoțimea se declară de constituită cu ziua de azi în o asociație misionară sub autoritatea Sf. Sinod și al delegatului acestuia I. P. S. Sa Dr. Nicolae Bălan, împărțindu-se în șase cercuri religioase, și anume:

a) Cercul Cleveland cu parohiile: Cleveland, Alliance, Akron, Canton și Newark;

b) Cercul Farrell cu parohiile: Youngstown, Nilles, Warren, Martins Ferry, Ellwood City, Erie, Whitman și Farrell;

c) Cercul Chicago cu parohiile: Indiana Harbor, Gary, Indianapolis, Terre Haute, Cincinatti și Chicago;

d) Cercul New York cu parohiile: Mt. Union, Philadelphia, Buffalo, Roebling, Southbridge, Woonsocket și Bridgeport;

e) Cercul St. Paul cu parohiile: So. St. Paul, Omaha și St. St. Paul;

f) Cercul Detroit cu parohiile: Detroit [2] și toate parohiile din Canada.

Ne exprimăm dorința, de-a pleca dela această conferență organizați cu un for de conducere al acestei asociații, căruia să putem să ne adresăm pentru orice eventuale informațiuni.

Prin organizarea aceasta înțelegem organizarea activității noastre care cuprinde între altele:

a) Școala catehetică;

b) Cursurile biblice pentru adulți;

c) Organizarea tineretului;

d) Organizarea și sprijinirea activității tuturor organizațiilor cu caracter religios, cultural și național.

Chestiunea organizării Bisericii cade în competența Congresului tuturor parohiilor noastre ortodoxe, care se va face la timpul său, având asigurarea forurilor noastre superioare bisericești, că chestiunea patrimoniului rămâne și pe mai departe în grija fiecărei parohii singuratice, instituindu-se bine înțeles din partea Congresului de organizare un organ de control al administrării averilor bisericești.

5. Intrucât unul sau altul din clerul misionar din America de Nord ar avea eventual legături administrative

sau canonice cu vre-un Arhiereu din America, acestea legături încetează cu ziua de azi şi se recunosc numai legăturile cu Ierarhia canonică a sf. noastre Biserici din patria veche, România, cu Sf. Sinod al României şi cu delegatul lui I. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan al Ardealului, care are jurisdicţiunea asupra Bisericii şi credincioşilor ei din Statele Unite ale Americei de Nord.

Aceste declaraţiuni ne obligăm fiecare a le aduce la cunoştinţa credincioşilor noştri, ca şi ei să le respecteze împreună cu noi.

Dat în Cleveland, O., la 31 Ianuarie A. D. 1929.

Pr. Octavian Murăşan, Pr. Andreiu Moldovan, Pr. G. Poppa, Pr. Victor Faur, Pr. Ioan Stănilă, Pr. Aurel Reu, Pr. Ioan Truţia, Pr. Traian Demian, Pr. Ioan Popovici, Rev. Simion Mihălţian, Rev. Traian Birău, Rev. Pavel Crăciun, Rev. A. Bogioacă, Rev. Elie G. Genie, Rev. Nichifor Mihai, Rev. Stefan At. Oprean, Pr. Elie Popp.

Documentul s'a publicat în ziarul „America" şi luând cunoştinţă despre cele hotărâte, au aderat în scris: Grigorie Costea — St. Paul, Pavel Negovan — Whitman, W. V., Alexandru Borda — Gary, Ind., George Brănuţiu — Cincinatti, Iuliu Holder — Joungstown, O. şi Ioan Popescu — Bridgeport, Conn.

Presa română şi americană din Cleveland au publicat dări de seamă despre conferenţa noastră. Conciliul federal dela New York mi-a cerut vorbirea de deschidere şi un raport despre problemele discutate.

V. Congresul bisericesc de la Detroit.

Misiunea ce aveam de îndeplinit, n'ar fi fost completă fără a da prilej tuturor parohiilor din Statele Unite şi Canada să-şi exprime dorinţele şi cuvântul, relativ la situaţia prezentă a vieţii religioase şi ce aspiraţii au pentru viitor.

Trecând din colonie în colonie şi făcând lucrul misionarului cu cea mai bună ştiinţă şi conştiinţă, cercetând oficiile parohiale, matricole, arhivă, lăcaşul divin cu toate întocmirile, ţinând şedinţe cu

comitetul parohial, vizitând şcoala catehetică, reuniunile de tineri, apoi slujind, predicând şi dând îndrumările necesare preoţilor şi credincioşilor, — m'am ales cu convingerea că autoritatea bisericească a făcut un lucru bun şi în ceasul al unsprezecelea, trimiţând un delegat al său să cerceteze credincioşii de peste Ocean.

Când astfel de misiune s'ar fi intreprins mai de mult, credincioşii noştri n'ar fi fost expuşi la atâtea frământări sterile şi rătăciri anevoe de îndreptat.

Prin colonii am întâlnit pretutindeni credincioşi plini de râvnă spirituală şi gata de orice jertfă spre a inaugura o eră nouă de progres spiritual.

Era de datoria Preoţimii să strângă la olaltă aceste elemente preţioase, să le organizeze şi să le instrueze în vederea acţiunii de organizare, cu atât mai vârtos, că am făcut apel pentru deschiderea campaniei de recrutare de membri noui la parohii şi a publicării unui Almanah bisericesc.

Nu puteam supraveghea cele ce se petrec după plecarea mea dintr'o colonie în alta. Când eram în Vest, primiam ştiri din coloniile răsăritene, că unele parohii au început să discute de e necesar ori nu să se organizeze Biserica, să participe ori nu la Congresul dela Detroit. Unele parohii au oprit pe preoţi să vie la Congres, de teamă că organizarea va nimici drepturile Parohiilor, prevăzute în Statute şi vor ajunge în jugul despotic al autorităţii bisericeşti din Patrie.

Cei din Vest mă asaltau cu întrebări despre rostul misiunii mele, mai ales de când se svonise că Patriarhia îşi trimite delegatul său, pe dl Dr. I. Mateiu, să cerceteze parohiile şi să orânduească opera organizării Bisericii.

Din părţile Canadei îmi sosiau ştiri, că Preoţii hirotoniţi de Ruşi au alungat dela altare pe preoţii, care au întrodus Calendarul îndreptat şi pun la cale convocarea unui Congres pentru declararea independenţei bisericeşti şi organizarea unei episcopii

române americane în legătură cu bisericile ortodoxe din America.

Tot atunci şarpele jaluziei s'a arătat unor preoţi ispitindu-i să instrueze pe delegaţii parohiilor să facă obstrucţie în Congres şi să aducă în discuţie alte chestii, care nu erau în ordinea de zi, stabilită prin convocarea congresului din numărul de Paşti al ziarului „America".

Spre a complecta icoana situaţiei, mai amintesc primirea înştiinţării de-acasă că Guvernul Ţării nu poate acorda nici un ajutor la acoperirea cheltuelilor misiunii mele şi deci să mă întorc acasă.

Între astfel de împrejurări m'am dus la Detroit' unde am pregătit raportul general pentru Congresul dela 25—28 Aprilie a. c.

Preotul Octavian Mureşan, Consiliul parohial dela biserica: Sf. Gheorghe şi Reuniunea femeilor au luat toate măsurile de incuartirare, de mese comune şi de festivităţile împreunate cu Congresul.

Preotul St. Oprean dela Chicago, fiind redactorul gazetei: „Tribuna Română", a publicat în ediţie specială întreg raportul general, care s'a împărţit congresiştilor în ziua deschiderii.

Raportul general cuprinde următoarele capitole:

1. Emigrantul român şi Idealul religios.
2. Terenul misionar.
3. Parohia ortodoxă din America.
4. Clerul misionar.
5. Problema tineretului.
6. Propaganda culturală.
7. Chestia averilor bisericeşti.
8. Relaţiile externe, şi
9. Conclusiune.

Vorbirea de deschidere s'a tipărit în fruntea raportului, astfel că membrii Congresului aveau în mână un operat, asupra căruia aveau să se pronunţe. Printre membrii Congresului erau o seamă de reprezentanţi cu conştiinţa deplinei răspunderi a participării la acest act istoric. Aceştia erau

însă în minoritate, din care cauză nici discuţiile, nici conclusiile n'au putut fi de valoare egală. Puţinii intelectuali ce-i avem în America: profesori, medici, ingineri, avocati, n'au fost trimişi la congresul tuturor Românilor ortodocşi, ci erau reprezentaţi aproape numai muncitorii.

Episcopul anglican şi cel rusesc din Detroit şi-au exprimat dorinţa să ia parte la şedinţele Congresului şi am fost prevenit de nişte preoţi care cunoşteau obiceiurile româneşti dela întruniri, că ar fi mai consult să renunţăm la onoarea oaspeţilor streini. Unii membrii ca preotul Reu şi alţi câţiva mireni, n'au contribuit nici cu demnitatea lor personală, nici cu rolul lor în Congres la prestigiul acestuia.

[Va urma]. **Tr. Scorobeţ.**

Desfiinţarea ministerului de culte.

Legea pentru reorganizarea ministerelor a desfiinţat între altele şi ministerul cultelor şi artelor, chestiunile de competinţa lui fiind trecute la ministerul instrucţiunii publice, şi la cel al sănătăţii. Pentru care pricină unele ziare şi reviste, îndeosebi bisericeşti, s'au tulburat foarte. S'au scris o seamă de articole, arătându-se marea importanţă a desfiinţatului minister pentru viaţa religioasă a cetăţenilor din cuprinsul României mari şi'n deosebi a Românilor de lege ortodoxă.

Argumentarea era simplă: Covârşitorul număr al cetăţenilor din patria întregită îl formează credincioşii Bisericii dreptmăritoare române, instituţia sacră, împodobită printr'un articol al Constituţiei cu titlul răsunător al „dominanţei" în stat. In chip fatal ministerul cultelor era mai mult al Bisericii ortodoxe, pentrucă credincioşii ei prin numărul lor covârşitor îi dedau mai mult de lucru. Imprejurarea aceasta a creat şi uzanţa ca titularul departamentului cultelor să fie totdeauna un ortodox, nu ca la societatea culturală „Astra", unde prezidentul se alege după sistemul rotaţiei: Sibiu-Blaj, Sibiu-Blaj...

In felul acesta ministerul cultelor şi-a câştigat în concepţia multora atributele unui fel de părinte ocrotitor al Bisericii or-

todoxe. De unde regretul, durerea, revolta şi protestele multora împotriva desfiinţării ministerului, care — deastădată — nu mai este, dar nu s'a isprăvit. Prin reducerea acestui minister la rangul unui ipotetic subsecretariat în cadrul departamentului Instrucţiunii publice — spun revoltaţii — se dă o nouă lovitură Bisericii dominante, dupăce această instituţie creatoare şi ocrotitoare de neam a fost batjocorită cu Legea Cultelor şi cu Concordatul, ale cărui roade proaspete sunt câţiva preoţi ortodocşi daţi pe mâna parchetului, dupăce li s'a oprit salarul. Şi după toate acestea preoţimea nu se mişcă, iar Vlădicii nu-şi depun cârjile. Biserica se prăpădeşte. Apoi să nu te tulburi? Să nu te revolţi?

Nu.

Adevărat că importanţa ministerului de culte principial nu o contestă nimeni. Mai ales noi nu o contestăm. El s'a întemeiat, de dl O. Goga, cu un rost pe cât de superior, pe atât de precis: de a supraveghea „deopotriva libertate şi protecţiune a Cultelor" — dupăcum spune Constituţia Ţării.

Românii ortodocşi, din Ardeal în deosebi, au intrat în viaţa statului român întregit cu o moştenire dintre cele mai dureroase. Sub stăpânirea străină au fost Biserica batjocorită şi martirizată. In schimb catolicismul patronat de Habsburgi a fost confesiunea privilegiată, Biserica latifundiară şi pustiitoare de lăcaşuri sfinte şi de suflete „schismatice". Privilegiate au fost faţă de noi şi celelalte confesiuni din risipita monarhie austro-ungară. In această situaţie de revoltătoare inegalitate ne-a găsit România mare.

Dar să ne întrebăm serios, care dintre miniştrii de culte de până acum şi-a făcut o problemă din necesitatea nivelării acestei tragice inegalităţi dintre confesiunile intrate în hora României mari?

Va spune însă cineva: Latifundiile Bisericii catolice au fost expropriate. In parte da, dar ele se plătesc de către stat; ba statul şi-a luat angajamentul de a plăti Bisericii catolice până şi pământurile asupra cărora această Biserică nu avea nici un titlu de proprietate — ea fiind simplă uzufructuară din mila Habsburgilor — pentrucă proprietarul de drept este statul! Din sumele fabuloase la cari se ridică rentele de expropiere Biserica papistaşă din România îşi face „patrimoniu sacru",

având putința să-și susțină instituții de educație și de binefacere cari îi sporesc prestigiul, câtă vreme Biserica neamului a rămas în vechea sărăcie, purtând și ponosul că nu susține școli (de unde să susțină, dacă i s'au luat?!) și așezăminte de caritate!

Ceeace însemnează, că inegalitatea a rămas. A rămas, pentrucă nici un ministru de culte nu și-a luat slujba în serios, încercând măcar să aplice corectivul necesar atâtor nedreptăți istorice cari apasă încă pe umerii Bisericii ortodoxe. Miniștrii de culte — toți ortodocși sadea — s'au îngrijit în schimb de altceva: de încheierea concordatului (V. Goldiș) prin care se pecetluesc privilegiile istorice ale catolicismului, de legea cultelor (A. Lapedatu) care îngrădește libertatea religioasă a credincioșilor, făcând din credință o funcțiune a averii (doctrină catolică!) și de „modificarea" acestei legi (A. Vlad) în sensul, că de-aci înainte preoțimea ortodoxă nu va mai avea nici dreptul de a protesta împotriva umilirii Bisericii, căreia totuși este chemată să-i slujească.

Acestea sunt culmile proeminente ale operei miniștrilor de culte de până acuma. Aceasta este „părinteasca" solicitudine a lor pentru Biserica ortodoxă.

Și atunci mă întreb, de ce atâta zdrobire de inimi pentru desființarea ministerului de culte? De ce atâta jale pentru un părinte vitreg?

Să ne liniștim și să ne vedem de treabă: Biserica ortodoxă română nu s'a născut deodată cu ministerul cultelor și nici n'o să se prăpădească deodată cu el.

Că ministerul de culte fiind redus la rangul unui subsecretariat, în fruntea acestuia se va instala un minoritar? Cu atât mai bine. Loviturile venite dela străini le vom suporta mai ușor. De altfel eu sunt convins, că un ministru de culte cu cât va fi mai străin de noi, cu atât ne va lua mai sub părinteasca sa protecție. Cel puțin așa ne învață istoria recentă. Deaceea, dacă ministrul de culte — nu vă temeți, căci se reînființează departamentul! — s'ar alege prin vot obștesc, eu mi-aș da votul unui musulman!

N. Colan.

Din vremuri trecute.

Bogata arhivă a oraşului Braşov e o comoară nepreţuită pentru trecutul nostru naţional, bisericesc şi social. Plângeri de tot felul ale Românilor năcăjiţi: preoţi, dascăli, soldaţi, ţărani, cereri pentru drepturi, pentru o bucată de pământ, câteva trunchiuri de brad, să-şi ridice o căsuţă, zidirea unei sfinte biserici, toate trebuiau să treacă mai întâi pe la cinstitul Magistrat.

Cele mai multe din plângeri şi cereri sunt scrise de logofeţi, în limba germană, mai târziu ungurească; unele sunt scrise româneşte, dar cu ortografie ungurească, cum sunt şi cele 2 cari urmează. Cea dintâi nu ştiu încă de cine e scrisă, dar în a doua recunosc scrisul logofătului dela Bran Gheorghe Moldovenesa.

«Prea cinstite Prea Milostive şi de bun neam vrednic şi Prea înţelept Măria ta Domnule Nobile de Cronenthal Prea Milostivnic inspector a Cetăţii Branului şi a Săcelelor, şi vrednic Senator a cinstitii cetăţi a Braşovului şi a toată Ţara Bârsii:

Cu mare plecăciune şi smerenie jeluiesc milii şi bunătăţii Măriei Tale din preună cu tot poporul care se află la biserică la Şimon şi ne rugăm cu plecăciune ca să se milostivească Măria Sa Domnul a ne da slobozenie ca să facem biserica de piatră, fiindcă toată materia ce tribue pentru sfânta biserică o avem cu ajutorul lui Dumnezeu: piatră, cărămizi, varniţă, lemne şi nesip, încă de multă vreme strânsă, şi fiindcă acuma din darul lui Dumnezeu s'au mai eftinit bucatele, oamenii s'ar îndemna ca să o ridice, fiindcă iaste foarte vechie şi stricată de tot de nu se poate nici Sfânta Slujbă a se face când ploao, ci m'aş ruga după Dumnezeu întâiu Măriei Tale ca un Domn şi tată al nostru prea înţelept să Te milostiveşti a ne da slobozenie a o face de piatră, numai cât a fost iară nu mai mare, şi pentru această milă

ce vei arăta Măria Ta spre casa lui Dumnezeu şi spre săracii poporeni, vei afla neîncetat izvor şi comoară întru Impărăţia cerului, şi vei fi apururea pomenit la Sfânta Biserică ca un ctitor dinpreună cu toată prea luminata şi Nobila familia Măriei-Tale, şi cu dinpreună cu poporenii, nu vom lipsi a ruga Puternicul Dumnezeu să lungiască viaţa Măriei-Tale întru mulţi şi fericiţi ani cu mare norocire. Adevărat iaste şi prin ştirea şi voia Domnialor Pârcălabilor văzându-o stricată sfânta biserică dare îmi iaste mie voia şi poporenilor ca să fie prin ştirea şi voia Măriei-Tale, şi apoi vom fi odihniţi, şi ne vom apuca de lucru, iară mai înainte nu, ci ne rugăm cu mare plecăciune ca să ni se dea o prea luminată rezoluţie dupăcum va lumina Duhul-Sfânt pe Măria ta-şi rămânem:

Ai Măriei-Tale,

Braşov, Maiu 12. St. V. 1783

Prea plecaţi şi supuşi robi:

Popa Ion Vartolomeiu

dinpreună cu toţi poporenii de dinsus de Bran».

*

«*Prea cinstitului Protopop al Braşovului D. Georgie Haines, umilita noastră jalbă dinlăuntru, cu plecăciune să se dea.*

Prea cinstite Părinte Protopop, noaă milostiv Patron!

Negândită supărare, ocară şi ruşine ce ni-au făcut D. Castelanu Gaudi dela Bran, acum Duminecă spre Luni noaptea, nu putem a o răbda, că adecă au trimis Duminecă noaptea poroncă la noi persoanele bisericeşti, adecă atât la Preoţi cât şi la Gocimani şi Cantori, au trimis pe noapte Dorobanţi cu cătane mestecate de răgute şi au poruncit ca să ducem carăle noastre să încarce fânu de magazin,

şi nu altminterea, ci cu aşa straşnică poruncă, că cine s'ar pune împotrivă, cu patul puştii să-l schilăviască; aşa unii dintre noi cu porţile încuiate ca de nişte tâlhari au trebuit să ne apărăm. Alţii de frica bătăii au trebuit singuri să meargă cu carăle lor, sau prin alţii să-şi trimeată carăle lor la acea slujbă. Din larma aceasta [care toată noaptea au ţinut] în aşa spaimă şi frică au căzut oamenii, cât au socotit că iară au început prinderea cătanelor părăsindu-şi casele lor. Mulţi au durmit pe unde au putut, ca vai de ei, până la zio, să vază ce ieste. Prea bine ştie Cinstitul Magistrat din urmatele până acum întâmplări, că lăudatul D. Castelan ieste om fără minte [au bătut pe Preoţii, au spart capul la Gocimani şi la alţi oameni, în loc de apelaţie [când era judecător] dacă făcea cuiva judecată neplăcută, şi acela apeluia, în loc de a-i slobozi drumul judecăţii, îl bătea cu mâna lui sau îl punea pe scun de-l bătea, dară sudalmele lui sunt nepovestite] şi aşa unui om ca acesta fără de minte ne mirăm cum poate Cinstitul Magistrat să-i încredinţeze slujba aceasta, că scris este de filosofi *un nebun aruncă un bolovan din deal la vale şi o sută de înţelepţi nu-l pot duce la loc.* Aşa mă [?] tem că şi noi o să umblăm cu lăudatul D. Castelan, că de nu-l va înfrâna Cinstitul Magistrat nici acuma din unele ca acestea urmări, vom fi siliţi la prea înaltele Locuri toate întâmplările [din an în an îngreuialele, asuprele, bătăile, purtarea de nas ca pe ursu cu lanţu, fără de omenie, fără de respect, fără de nici o milă, ce trebue să păţim de către multeori pomenitul D. Castelan şi arândaş, atâta noi partea cea bisericească, cât şi norodul nostru]. Prin cererea unui Commission neinteresat a le descoperi. Dirept aceea acum deocamdată pentru contenirea şi dela noi [ca dela nişte feţe bisericeşti] ridicarea acestor greutăţi şi mai încolo îndrepterea, cu jalba asta cădem la Sfinţia Ta, rugându-ne ca unde se va cuveni să mijloceşti ca de acum încolo supărările arătate să se ridice, şi noi ca nişte slujitori bisericeşti, după cum şi slujitorii bisericilor de

alte religii, să fim ocrotiţi. Aşteptând grabnica mângăiere şi îndreptare suntem

Ai Sfinţiei Tale

prea plecate slugi noi partea bisericească, adecă *Preoţii, Gocimanii şi Cantorii dela opt biserici de dinsus de Brann.*

Brann, dic 1/ma 13-tia X-mbris 1802/3".

*

«*Preacinstit Magistrat*
Mie Milostivi Patroni!

Din aicia adăogata Instanţie a Preoţilor, Gocimanilor şi cantorilor Bisericilor din sus de Bran, milostiveşte va vedea Cinstitul Magistrat în ce chip Domnul Castelanul Gaudi năcăjeşte pe partea cea bisericească, cu greutăţile slujbelor de obşte, a căruia îndrăsneală mă rog să se înfrâneze, şi să bine voiască Cinstitul Magistrat lăudatului Domnului Castelan a porunci ca pe partea bisericească [afară din Dajdia Impărătească şi Taxa Domnilor locului] cu slujbele de obşte să nu-i mai îngreuneze, ci precum persoanele Bisericilor Altor Religii [întru asămănarea Articuluşului Dietii din Anno 1791 Art. al 60-lea] întru asemenea măsură să-i cunoască. In toată nădejdea de îndreptare fiind

Al prea Cinstitului Magistrat

Prea Plecată Slugă
Georgius Haines m. p.,
Protop. Braş. neunit.

Adresa: La prea Cinstitul Magistrat al Crăeştii şi slobodei Cetăţi Braşovului Domnilor Domni mie milostivi Patroni".

*

Ce curaj din partea unor popi valachi! — Gaudi, în raportul său de justificare către Magistrat, cere satisfacţie pentru ofensa ce i s'a adus, iar preoţilor, iubitori de evangelie, le dă sfatul ca, în loc să se servească de citatele unor filosofi sceptici, să ce-

tească pasagiul din evangelia dela Mateiu, cap V, vers 22 sequentes.

Magistratul, în răspunsul trimis Protopopului Haines, îi spune că expresiile ofensătoare din jalba popilor să le înfrunte cât mai aspru şi să-i învețe ca şi în scris să păstreze cuvenita cinste şi modestie, pentrucă altcum Magistratul va pedepsi cât mai aspru o purtare atât de necuviincioasă.

C. Muşlea,
preot-prof.

Creştinismul şi aspirațiile lumii moderne.[1]

II.

Aspirațiile şi strâmtoarea omului modern nu sunt decât expresiunea individuală a aspirațiilor şi a suferințelor lumii moderne. Aceasta ne-a apărut sfâşiată, divizată în colectivități de popoare sau de clase politice sau economice, dintre cari fiecare se simte chemată să fie, să trăiască, să realizeze toate virtualitățile pe cari le poartă în ea. Şi chiar prin acest fapt, aceste colectivități diverse, în interiorul unei națiuni, sau în câmpul imens pe care-l constitue lumea, nu încetează a se ridica unele contra altora, în aceeaş dorință de a trăi şi de a fi prin ele înşile şi pentru ele înşile.

Şi cu toate acestea, în inima acestor colectivități nu încetează de a se afirma şi de a se desvolta sentimentul, aici conştient, dincolo obscur, că ele nu pot nici unele, nici altele să realizeze aceste virtualități pe cari le poartă în ele întrecându-se unele pe altele. Solidare unele cu de altele, ele trebue să se servească unele pe altele pentru a ajunge să fie, atât unele cât şi altele, ceeace simt că sunt chemate să devină.

Un desechilibru se introduce în viața națiunilor ca şi în viața indivizilor, desechilibru cauzat de lupta acestor două tendințe ce se cred contradictorii, atunci când creştinismul vrea să ni le arete ca complimentare.

---

[1] Din volumul de conferințe: *Marc Boegner, Le Cristianisme et le monde modern. Paris, Fischbacher, 1928.*

Creştinismul condamnă orice naţionalism absolut care nesocoteşte celelalte naţiuni, sau care nu vede în ele decât mijlocul de care caută să se servească pentru a triumfa interesele sale sau voinţa sa dominantă.

Creştinismul condamnă orice internaţionalism, de orice caracter ar fi, care ignorează diversitatea geniilor naţionale. El condamnă orice concepţiune a vieţii omeneşti, care se bazează pe antagonismul dintre popoare sau dintre clase. Şi el înţelege să reamintească oamenilor şi colectivităţilor omeneşti această afirmaţie centrală: să se ştie că lumea, atâta timp cât nu se va decide să restaureze în ea solidarităţile dorite de Dumnezeu, solidaritatea între capital, inteligenţă şi lucru, între forţele de producţiune şi forţele de consumare, solidaritatea între popoare, va suferi inevitabil groaznice catastrofe.

Aici se vădeşte marea contrazicere a lumii moderne: fiecare dintre părţile sale înţelege să trăiască pentru ea însuşi, să se realizeze prin ea însaşi şi pentru ea însaşi şi cu toate acestea ea ştie prea bine, prin o experienţă dureroasă care nu încetează de a se adâncì an de an tot mai mult, dar mai ales dela răsboiu încoace, că îi este imposibil să realizeze ceeace crede că face geniul său propriu sau vocaţiunea sa particulară nesocotind pe celelalte, ci, din contră, trebue să vrea să fie solidari cu alţii.

Lucrul acesta cere, cu toate acestea, ca colectivităţile omeneşti, renunţând a se considera ca fiind fiecare un centru de drepturi cari trebuesc valorificate, să înveţe să se considere ca un centru de drepturi şi de responsabilităţi şi să-i recunoască fiecărei colectivităţi cât şi fiecărei creaturi omeneşti un drept la viaţă, la viaţa materială, la viaţa temporală, dar şi la viaţa spiritului, a cărei înmugurire şi desvoltare trebue să se facă în mediurile în care, vai, nu le este dată posibilitatea.

Ca atare umanitatea, lumea modernă în diversele sale părţi şi în totalitatea sa, trebue să vină în chip conştient şi de bună voie la un isvor de viaţă spirituală. Şi încă odată, care isvor de viaţă spirituală ni se revelează mai fecund şi mai curat decât creştinismul,

care arată oamenilor şi colectivităţilor omeneşti că la originea vieţii lor este Acela în care oamenii revăd pe Tatăl şi prin care se recunosc de fraţi unii altora?

Domnilor, aici la punctul la care am ajuns, ştiu ceeace pot cugeta unii dintre auditorii acestor conferenţe: «Tot ceeace spuneţi, poate, e drept, dar tot ceeace spuneţi se izbeşte de un fapt pe care nu-l puteţi nega şi acesta este eşecul creştinismului. Creştinismul nu a reuşit în trecut; este de necrezut ca el pe viitor să se arate capabil de a le da oamenilor ceeace nu le-a dat altădată. Şi atunci, e imposibil ca lumea să i se adreseze vre-odată pentruca să primească dela el mântuirea».

Cred, că am arătat destul în cursul întreţinerilor noastre, că diversele confesiuni creştine şi multiplele interpretări spirituale şi sociale ale creştinismului nu sunt nişte idoli în faţa mea şi nu şovăesc să recunosc greşelile sau lipsurile uneia sau alteia dintre ele.

Cu toate aceste permiteţi-mi să spun, să nu fie cineva nedrept şi în ce priveşte punctul acesta cât şi altele, să nu diformeze după bunul său plac adevărul, sub pretext de sinceritate faţă de sine însuşi şi faţă de lecţiile de istorie.

Deja în secolul trecut spunea un filosof: Noi purtăm în noi multe lucruri, cari nu sunt datorite decât creştinismului şi cari, devenind pentru noi o a doua natură nu ni se par a fi efectul creştinismului, ci efectul naturii umane universale. Să înceteze pentru totdeauna de a se mai spune şi de a se mai propovedui că creştinismul, sau mai exact Evanghelia, este contrară oricărei civilizaţii şi că ea este un factor de desordine şi de revoluţie.

In ceeace priveşte acest punct, chiem mărturia istoricului celui mai informat despre începuturile vieţii noastre naţionale, Camille Iullian, care, într'o conferinţă pe care a ţinut-o de curând la «Collége de France» asupra «Virtuţii Creştinismului» se exprima astfel: «Cei dintâi discipoli ai lui Hristos au fost nişte pescari săraci, neînvăţaţi şi simpli, ceeace n'a împiedecat ca dela ei să pornească una dintre cele mai puternice impulsiuni inte-

lectuale ale umanităţii. Dela întâia generaţie de creştini, se predica, adecă se impunea legi oratorice, se discuta, adecă se medita asupra problemelor vieţii şi se comenta Scriptura. Creştinismul născut dintr'o carte, deveni repede o religie a cărturarilor. De cine credeţi că a fost convertită Galia la latinitate şi cui credeţi că se datoreşte faptul că ea a fost silită să vorbească latineşte?

«Dominaţiei romane, legiunilor sale, delegaţilor săi, negustorilor săi, retorilor săi? Nu! dacă latina a ajuns până în cele mai ascunse colţuri ale văilor şi ale pădurilor, până în colibele ţăranilor, este a se mulţumi imnelor lui Hilaire de Poitiers, predicilor lui Martin de Tours şi pioaselor istorisiri pe cari le compuse Suplicius Sever». Dar ce să zicem despre acţiunea civilizatoare exercitată de faptul că creştinismul a făcut ca oamenii acelei epoce îndepărtate să se ajute în cunoaşterea, în lectura şi în iubirea aceleeaşi cărţi?

«Pentru ansamblul oamenilor, mai spune Iullian, a ceti Biblia însemnează a se uni fără a se cunoaşte, sau mai curând însemnează a se cunoaşte, fără a se vedea. Inspirându-se din aceleaşi cuvinte, ei sunt ca însufleţiţi de acelaş Duh. Ei comunică prin singura lectură cu o umanitate invizibilă. Cu ajutorul cuvintelor asemănătoare ei îşi făuresc o viaţă asemănătoare. In sfârşit Biblia a fost cel mai puternic ferment al marei patrii terestre şi am putea spune, agentul cel mai curat al ideilor internaţionale».

Dar în evul mediu, cine se străduiască, în mijlocul luptelor feudale, să fie mesagerul neobosit al păcii? Cine, dacă nu Biserica, a deschis şcoale şi mai târziu primele spitale?

Cine în secolul al XVI-lea şi în al XVII-lea afirma în numele Evangheliei valoarea sfântă a personalităţii umane, dacă nu Reformaţiunea religioasă? Iar bazaţi pe afirmarea valorii persoanei umane, cine a edificat ceeace azi este o bogăţie a lumii moderne; dreptul oamenilor, dacă nu Suarez şi Vittoria, doi catolici şi toţi jurisconsulţii reformaţi cari, în urma lui Grotius, constituiră dreptul oamenilor în secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea.

Şi cine, trebue să ne întrebăm, cine a văzut, cine a denunţat, cine a căutat să prevină sau să vindece relele determinate de însăşi desfăşurarea civilizaţiei?

Dar sclavajul?! A, ştiu, voi puteţi cità cuvintele lui Grotius, prin cari afirma legitimitatea sclăviei. Insă în aceeaşi epocă un Sinod al Bisericilor Reformate din Franţa, reunite la Alencon 1637, protesta contra tratatului negoţului cu negrii.

Aceia cari în 1774 au dat Statelor Unite exemplul liberării sclavilor au fost creştinii Quekeri. Tot un creştin şi anume Wilberfors a fost acela care, grupând în jurul său câţiva oameni curagioşi determinară, în decurs de 18 ani de eforturi, parlamentul englez să adopte un bil, prin care să desfiinţeze negoţul cu negrii şi făcù astfel posibilă recunoaşterea aceluiaş principiu de către congresul din Viena.

Dar sclavajul indigenilor Coloniilor noastre de care ni se vorbeşte atât de mult? Desigur nu pot trece cu vederea nepăsarea de care sunt capabile autorităţile din colonii şi nu ignorez nici suferinţele pe cari prea adesea trebue să le îndure popoarele pe cari Europa creştină are datoria să le ridice la adevărata libertate şi pe cari ea totuşi le priveşte prea adesea ca pe nişte simple rezervoare de lucru.

«Coloniile au lipsă de braţe de lucru, remarcă profesorul Raoul Allier în recenta sa lucrare asupra noncivilizaţilor, dar ele au interesul ca aceste braţe de lucru să nu fie compuse din simple maşini»...

Problema e de a face din toţi indigenii oameni adevăraţi, oameni complecţi, oameni capabili de orice progres, capabili de a scăpa de puţinul lor capital de cunoştinţe primitive şi superficiale, capabili de a-şi înăbuşi poftele lor interioare, în sfârşit capabili de a avea ambiţiuni legitime fiind feriţi de vanitatea care naşte oameni de paie.

Intreb şi eu cu Dl. Allier, dacă există vre-o filosofie, vre-o liber-cugetare, vre-o organizaţie socială sau socialistă, care să determine pe oameni şi pe femei să se ataşeze la opera minunată a acestei transformări?

Faptele răspund, cel puţin până în prezent: «Evanghelia, şi numai Evanghelia a determinat pe europeni, să străbată în mijlocul popoarelor indigene nu pentru a pretinde dela ei munca necesară exploatării bogăţiilor solului lor sau subsolului lor, ci pentru a-i iubi ca pe nişte fraţi şi a-i ajuta să ia la cunoştinţă chemarea pe care Dumnezeu o adresează poporului lor cât şi tuturor celorlalte popoare ale pământului.

Dar sclavajul femeilor şi al copiilor din uzine? Cine s'a ridicat contra odioaselor nedreptăţi, chiar dela începutul marei industrii? Cine a priceput mai intim necesitatea unei legislaţii internaţionale a lucrului? Cine a rugat guvernul şi pe şeful statului să se înţeleagă în acest scop, dacă nu un creştin protestant, Daniil cel Mare?

Dar sclavajul Albilor? Sclavajul femeilor din Europa sau din America, determinat de negoţul Albilor, sau de reglementarea viţiului? Cine dar a denunţat această infamie, cine a trezit, în Europa secolului al XIX-lea, conştiinţele de mult adormite, dacă nu o nobilă femee, o creştină, Iosefina Buler, al cărei centenar se va comemora anul acesta?

Dar imoralitatea publică? Cine a stigmatizat-o în mijlocul poporului nostru? Cine a încercat, şi în această privinţă, să trezească conştiinţele, să scoată din inerţie pe oamenii oneşti, a-i grupa în lupta contra viţiului care cotropeşte străzile şi pătrunde prin jurnale până în familiile noastre?

Este aceasta opera socialiştilor, cari se pretind amicii poporului? E opera liber-cugetătorilor? Nu, domnilor, e opera creştinilor.

Cine în sfârşit a angajat lupta contra afirmării că răsboiul era un mijloc legitim pentru a rezolvi conflictele cari se iveau între popoare? Şi aici istoria mă obligă să numesc un creştin, un creştin francez, quekărul Antonie Benezet care in jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea fondă în Statele-Unite prima Asociaţie pentru menţinerea păcii.

Iar când desfăşurarea civilizaţiei industriale a făcut

ca cele două forţe complimentare: munca şi capitalul să se ridice una contra alteia, vă întreb eu, cine a întrezărit şi a cercat să aplice în chip practic soluţiile conflictului, dacă nu patronii creştini ai Alascei, în încercările lor de participare la beneficii, apoi drepţii pioneri ai Rochdalului, cari s'au distins pe terenul cooperării şi, în sfârşit acei Francezi, cari, pătrunşi de spiritul Evangheliei, fondară şcoala din Nîmes, din Boyre şi Charles Gide?

Să nu se pună la activul creştinismului toate faptele rele datorite desfăşurării unei civilizaţii care poartă în ea multe elemente de păgânism, ci să se socotească la activul creştinismului, tot ceeace au intrevăzut, au fondat şi s'au străduit să desfăşoare oamenii cari au trăit în legătură cu Isus Hristos.

Intr'adevăr ar putea foarte uşor cineva să tragă concluzia că există o opoziţie neînlăturată fie între inteligenţă şi creştinism, fie între umanitatea ce se trudeşte, sufere şi sperează şi religia lui Isus Hristos. Opoziţia ireductibilă există între păcat şi creştinism, între concepţia de viaţă individuală şi colectivă bazată pe pofta de plăcere şi de dominare şi între creştinism.

Dar oamenilor de astăzi, cât şi oamenilor de mâne, cu problemele nouă pe cari vor avea să le confrunte şi să le rezolve, creştinismul nu va înceta să le repete: Vreţi dreptate? Coborâţi-vă în voi înşi-vă şi vă faceţi stăpâni pe toate forţele de îndreptare cari există în inimile voastre.

Vreţi pacea între clasele sociale şi între popoarele umanităţii? Coborâţi-vă în voi înşi-vă şi vă faceţi stăpâni ai dorinţelor de dominare şi de posesiune care se găsesc în inima oricărui om.

Doriţi o ordine socială la adăpostul căreia voi şi copiii voştri să puteţi trăi în siguranţă şi în pace? înţelegeţi, că nu poate să existe ordine socială durabilă, oricare ar fi, acolo unde nu s'a restaurat ordinea interioară, acolo unde nu s'au restabilit în suveranitatea lor valorile morale şi spirituale.

Credeţi într'un om care a fost în ultimul secol, cu Renan, unul dintre cei mai mari profeţi ai ştienţismului, acea teorie după care, prin progresul ştiinţei şi al aplicaţiunilor sale, umanitatea va ajunge la fericire, credeţi în filosoful Taine, care recunoaşte în Evanghelie «singura forţă capabilă de a substitui iubirea de sine cu iubirea altora, capabilă de a creea în noi organul spiritual, marea păreche de aripi indispensabilă pentru a ridica pe om deasupra lui însuşi, deasupra vieţii josnice şi deasupra orizontului său mărginit». Totdeauna şi peste tot, adaugă Taine, de o mie opt sute de ani, îndată ce aceste aripi au lipsit sau au fost tăiate, moravurile publice sau private s'au degradat. In Italia în timpul Renaşterii, în Anglia, sub Restaurare, în Franţa sub Convenţie şi Directorat, s'a văzut cum a devenit omul păgân ca şi în secolul dintâi, el se găsia ca pe timpul lui August sau al lui Tiberiu, adecă voluptos şi aspru. El abuza de alţii şi de el însuşi. Egoismul brutal şi calculator începuse să se întărească tot mai mult; cruzimea şi sensualitatea se lăfăiau, societatea devenia un loc periculos, un loc rău.

Taine avea dreptate, domnilor. Cu toate acestea, să nu credeţi că Taine ar fi crezut că, în virtutea nu ştiu cărei fatalităţi a istoriei sau a unui decret etern al lui Dumnezeu, omenirea va reveni cândva în chip necesar la isvorul spiritual, care este creştinismul. Conflictul între creştinism şi lumea modernă poate să se isprăvească aici pe pământ prin victoria forţelor necurate care conspiră contra spiritului. Căci «viaţa spirituală nu este numai afacerea lui Dumnezeu ci şi a omului. Omului i se oferă o imensă libertate, care e totodată imensă probă a forţelor spiritului său. Şi ajungând la noi din depărtarea veacurilor, noi înţelegem întrebarea lui Hristos al Evangheliei: «Când Fiul Omului va reveni, găsi-va credinţă pe pământ?»

(Va urma). Trad. de **Oct. Dragoş.**

MIŞCAREA LITERARA.

Antike und Christentum, Kultur- und religionsgeschichtliche Studien von *Dr. Franz Iosef Dölger,* Band I: Heft 1, 2, Münster in Westfalen. Aschendorfsche Verlagsbuchhandlung 1929.

Profesorul de istorie bisericească veche, de Archeologie creştină, de Patrologie şi de Istoria Religiunilor dela Universitatea din Breslau, autorul studiilor despre „Ichthüs", a început anul acesta o serie de publicaţiuni tetra-anuale cu titlul de mai sus.

Culegem din Introducerea publicaţiei:

„Creştinismul trecând peste graniţele Palestinei, a intrat în domeniul culturii antice-păgâne, în care a întâlnit manifestări ale vieţii profane şi religioase, faţă de cari trebuia să ia o atitudine.

Această atitudine putea să fie numai o reprobare inconciliantă, când era vorba despre obiectul cultului religios întâlnit în domeniul acelei culturi, însă ea putea să ia şi forma unei acomodări „în ceremoniile consacrărilor religioase şi-a serviciului divin, în manifestările vieţii casnice legate multiplu de religie, în moravurile sociale, în formularea conceptuală şi linbistică a cuprinsului credinţii, în expunerea în artă a faptelor mântuitoare, fie în case, în cimitiruri şi localurile de cult. Această acomodare se putea efectua mai ales când nu exista contradicţie între acelea şi credinţa creştină".

Fenomenul se arată în toate domeniile vieţii cari fac obiectul Teologiei istorice: al Arheologiei creştine, al Patrologiei şi Istoriei dogmelor, al Istoriei bisericeşti şi liturgice şi al Istoriei literare.

„S'a făcut Istoriei bisericeşti nu pe nedrept reproşul de-a fi mai mult o Istorie a misiunii, a persecuţiilor şi a ereziilor. De aceea în „Antike und Christentum" se va pune mai mult pond pe viaţa internă a bisericii şi-a creştinismului. Ceeace ştim până acum bunăoară despre moravurile casnice ale creştinilor şi viaţa lor privată religioasă, abia merită să mai amintim".

Publicaţiile profesorului Dőlger sunt cu atât mai apreciabile, cu cât ele vin ca un contrapond al direcţiunii inaugurate de Usener, Dieterich, Frazer şi dominante azi în Teologia istorică protestantă, care vede nu numai în manifestările accesorii ale creştinismului influinţa culturilor întâlnite în cale, ci şi în însaşi esenţa dogmatică a lui.

Cuprinsul primului caet: Heidnische und Christliche Brotstempel mit religiösen Zeichen. Kaiser Theodosius der

Grosse und Bischof Ambrosius von Mailand in einer Auseinandersetzung zwischen Predigt und Messliturgie.

Partea cea mai mare din caetul al 2-lea îl cuprinde cultul Mariei la Coliridiani.

*

Böhme Kurt: **Die Krisis der englischen Staatskirche.** Der Streit um das „Prayer Book" X u. 82 S. 8 1929. Leopold Klotz Verlag, Gotha. Cearta engleză pentru „Prayer Book" a trezit interesul opiniei publice nu numai în Anglia, ci şi în aproape toate Ţările.

Pornind dela această ceartă, autorul schiţează un tablou al caracterului specific al Bisericii anglicane şi al curentelor politico-bisericeşti ce se luptă pentru dominanţă în Biserica de stat engleză.

Din cuprins: Pentru Istoria Prayer Book-ului în legătură cu Istoria reformaţiunii, Prayer Book în lumina conferinţelor Lambeth [1867—1929], cearta Prayer Book [1927—28], Decursul lucrărilor de reviziune [1867—1928], Partidele disputante: Evanghelicii, Anglo-catolicii, Moderniştii, Bisericile libere etc.

Cartea este preţioasă pentru înţelegerea situaţiei de azi din Biserica anglicană.

*

Filaret Vafidis: **Eclesiastike Historia,** vol. III partea 2 [1700—1908], Alexandria 1928, Tipografia patriarhală. 25×16, IV+864, XXXVIII, 200 drachme.

Impărţirea:

Periodul VI [1709—1908].

a] **Biserica ortodoxă** [1—641]:

1. Biserica ortodoxă în împărăţia turcească cu 4 căpitole [1—423].

Cap. I.

Legăturile Bisericii ortodoxe din împărăţia turcească cu organizaţiile politice şi bisericeşti din afară: cu stăpânirea turcească, cu catolicismul, protestantismul, catolicii vechi [1—141].

Cap. II.

Eresii şi schisme şi alte heterodidascalii: diverse eresii, certe, heterodidascalii, chestiunea bulgară, chestiunea românească [141—253].

Cap. III.

Viaţa internă a Bisericii: organizaţia, cultul, viaţa morală [253—381].

Cap. IV.

Literatura bisericească [381—423].

2. *Biserica rusească cu aceleaşi 4 capitole (423—498).*

3. *Biserica din regatul grecesc (498—554).*

4. *Biserica ortodoxă din Austro-ungaria, Serbia, Muntenegru şi România (554—605).*

5. *Bisericlle răsăritene eretice (605—636).*

b) **Biserica din Apus** [641—864].

1. Protestantismul [641—774].

2. Catolicismul [774—862].

Cartea este de mare preţ pentru materialul mult adunat privitor la Biserica ortodoxă chiar dacă acest material nu este cules totdeauna din isvoarele cele mai sigure şi chiar dacă prea marea durere de inimă pentru neamul său, duce pe autor de multeori la adevărate filipice împotriva Românilor. Cum n'am fi vinovaţi când „ne-am arătat adesea nerecunoscători faţă de Biserica şi de neamul grecesc". Aşa de nerecunoscători încât le-am răpit moşiile mănăstireşti „ne-am revendicat pe nedreptul independenţa bisericească, manifestându-ne în tot chipul ura faţă de Heleni". Ba încă am îndrăznit să facem filetism pretinzând pe seama Aromânilor episcop român pentru păstorirea lor şi mai ales cerând să li se încuviinţeze uzul limbii româneşti în biserică [194—195].

O pretenţiune pe care evident Scaunul constantinopolitan n'o putea îndeplini, nepurcezând această dorinţă din sufletul cuţovlachilor cari — bieţii — nici nu cunosc limba românească şi s'au identificat totdeauna cu Helenii şi cu limba lor! [ibid].

Am avea material de polemică destul în acest manual de Istorie bisericească, care ca manual ce e, ar trebui să evite ieşiri subiective, mulţumindu-se cu înregistrarea obiectivă a faptelor. Să mai notăm numai un lucru: autorul ar fi trebult să fie condus de mai multe scrupule şi să nu ne arunce într'un capitol cu toţi heterodocşii. Noroc numai, că privitor la Bisericile ortodoxe negreceşti, manualul nu prezintă o prea mare autoritate ştiinţifică.

Dr. D. Stăniloaie.

*

Catolicismul şi Românii din Ardeal şi Ungaria până la anul 1556. Acesta e titlul interesantului studiu pe care profesorul dela Academia Teologică din Oradea-mare, Şt. Lupşa, l-a publicat de curând la Cernăuţi. Autorul studiază în lumina arhivelor cercetate în mod sistematic, una dintre cele mai importante epoci din istoria trecutului nostru. Pro-

fesorul Lupşa încercând a ajunge la concluzii definitive, ne dă o carte de mare merit, prin faptul că răstoarnă teza greşită a unor autori subiectivi şi preocupaţi, şi complectează pe unii istorici de seamă. „E falsă ştirea, zice autorul, adusă în circulaţie de T. Cipariu, în „Acte şi fragmente", p. XVI, că „unirea cu besereca romana catolica inca inainte de Theofilu şi Athanasiu incepuse a se face sub Ioane Corvinu, fiendu episcopulu Matheiu, mai alesu in ţinutul Sabiesului, numerulu sufletelor suindu-se până la 30.000. [Vezi Germania franciscana]. Ci timpurile urmatorie o inecaseră"... *N. Iorga* în „Sate şi preoţi" [p. 316] scrie că episcopul Matei pentru Românii din Ardeal ce nu voiau să fie catolici e cam îndoelnic, iar dl *Ştefan Meteş* în nota dela p. 44 a cărţii sale de „Istoria bisericii ardelene" scrie hotărât,... că Mateiu e un episcop „catolic" şi fără nici o legătură cu Românii. In cartea citată atât de vag de Cipariu într'adevăr nu se aminteşte nici un episcop al Românilor sau al Sebeşului, cu numele Mateiu, şi nici că vre-un episcop Mateiu ar fi încreştinat pe timpul lui Ioan Corvinul niscai Români. Singurul loc, care poate să fi pricinuit nenorocita afirmaţie a fie-iertatului Cipariu este următorul, dela pagina 232 din Germania franciscana, I: „Thomas Mathaei de Tragurio, Episcopus Sebrenicensis, credibilius Sibenicensis et visseconensis in Dalmatia — anno 1440".

Faptul că dintr'un episcop catolic de Sebenico [In Monum. Slav. Merid. vol. XXIII, pag. 89 e amintit un oraş bosniac Srebernic] din Dalmaţia a făcut Cipariu episcop unit sau unitar al Caransebeşului şi încă ascriindu-i — fără nici un temeiu — şi 30.000 de convertiţi Români mi-l explic doar aşa, că în timpurile tulburi de după revoluţia maghiară din 1848—49 Cipariu pierzându-şi în cea mai mare parte biblioteca sa, la 1855, când scoate „Acta et fragmenta" citează din memorie, şi astfel — întunecat poate şi de prozelitismul unaţionist, de care nu scapă nici un istoriograf unit — a comis eroarea pe care şi-au însuşit-o apoi, neavând putinţa sau bunăvoinţa de a controla, şi istorici relativ buni ca Bunea şi Karácsonyi".

«Această greşală trebue să dispară din istoriografia română şi să se ştie, că «unirea» n'a început a se face mai înainte de a fi cuprins lanţul de aur al împăratului dela Viena grumazul negru al metropolitului de tristă memorie Atanasiu Anghel», [p. 83]. — Dl Lupaş este, după cât ştim, întâiul care într'o scriere specială cuprinde relaţiile Românilor din Ardeal şi Ungaria cu catolicismul. El aruncă lumină asupra celei mai puţin cunoscute epoci din trecutul nostru, deşi n'a avut la îndemână decât „documente şi

amintiri incomplete". Recomandăm cartea cu toată căldura, mai ales atenţiunii tinerimii noastre academice.

*

„Biblia şi intelectualii". Sub acest titlu, profesorul Nicolae Colan îmbie cetitorilor cea mai potrivită lectură ce li se poate recomanda. Am citit cartea şi am meditat. Era o carte necesară. In toiul „secetei religioase" care bântuie azi societatea intelectualilor noştri, ea desvălue comoara de mare preţ despre care cu drept cuvânt se poate spune, că e „mai dulce decât mierea şi mai nutritoare decât ori care alt aliment".

Cartea cuprinde o prefaţă urmată de capitolele: 1 Biblia şi intelectualii; 2 Cartea care cucereşte lumea; 3 Din cuvintele Scripturii.

Prin exemple strălucite ca „Das Heilige" de Rudolf Otto, „Storia di Cristo" a lui Papini „Primauté du Spirituel" a lui Jaques Maritain, autorul arată cum „setea omului după mai multă spiritualitate în viaţă începe să-şi facă drum". Constată, cu regret, că pe când „la alte popoare e Biblia povăţuitorul tuturora, e citită, discutată şi uneori trăită, la noi nouăzeci de procente din intelectuali nici n'au văzut măcar Biblia, necum să o citească. Şi aceasta „fiindcă în şcoalele noastre secundare se impun toate manualele posibile, plus toate cărţile auxiliare, numai cel mai folositor auxiliar al vieţii — Biblia — nu se impune... Biblia este cartea tuturor vremurilor... Un om nu şi-ar putea revendica titlul de intelectual fără să cunoască Biblia... Cetindu-o, Biblia ne va călăuzi în viaţă către idealurile superioare ale umanităţii. Pe profesor îl va învăţa să-şi crească ucenicii cu dragostea nemărginită, părintească pe care a arătat-o Isus ucenicilor săi, pe judecător să judece mai drept decât Pilat, pe financiar să gospodărească cinstit, pe funcţionar să slujească cu credinţă, pe bogat să fie milostiv, pe sărac să nu urască pe celce vrea să fie mai mare — să fie tuturora slugă, pe toţi învăluindu-i în duhul dragostei şi al jertfei aduse pe Golgota, care singură e în stare să deschidă perspectivele unui pământ nou şi al unui cer nou, ca în viziunea apocaliptică a lui Isaia ori a discipolilor lui moderni Soloriew şi Merejkowsky..."

Astfel de adevăruri se desprind din această carte, de o extremă actualitate. Dela dl Colan, care ne-a dat câteva studii scrise c'o adâncă înţelegere, nici nu ne puteam aştepta la altceva.

*

Le Messianisme par L. *Dennefeld* professeur a l'universitè de Strasbourg, Paris 1929. Dintre concepţiile religioase ale vechiului Testament, Mesianismul trebue să ne

intereseze mai mult. El care pregătind neamul omenesc spre împărăţia lui Dumnezeu, formează puntea de trecere dela religia vechiului la cea a noului Testament..

De aceste concepţii se ocupă minuţios profesorul Dennefeld. Autorul pleacă dela textul original, caută mai întâi sensul literal, sensul propriu al terminilor, şi în felul acesta prinde ideia pe care profeţii şi ascultătorii lor şi au făcut-o despre era mesianică. Mesianismul îl urmăreşte în desvoltarea sa istorică, studiind diferitele profeţii în ordinea cronologică a succesiunii lor. La baza cercetărilor sale pune critica literară. Foloseşte metoda comparativă, adecă ideile mesianice ale lui Israil le pune alături de ideile asemănătoare ale celorlalte popoare orientale. Aceasta o face fiindcă „mulţi exegeţi au voit să dovedească prin studiul comparativ al religiilor că Mesianismul lui Israil nu-i autohton".

Speranţele mesianice le studiază apoi în lumina realizării lor şi spune, că „Mesianismul a fost cea mai bună orientare a umanităţii spre mântuirea care trebuia să vină prin Hristos". — Nu mă opresc la detalii [ori de e justificată sfărâmarea în aşa fel a Psalmilor şi a lui Isaia etc.] observ însă, că lucrarea e scrisă cu multă eruditie şi că autorul atinge aproape toate chestiunile în legătură cu Mesianismul. E un volum foarte practic, indispensabil pentru celce voeşte să fie bine informat asupra Mesianismului.

Prof. **N. Neaga.**

Note şi informaţii.

P. S. Episcop Grigorie al Aradului, robit de multiplele sale preocupări pastorale şi administrative, găseşte totuşi vreme să desfăşoare şi o bogată activitate publicistică. Ultimele numere ale revistei eparhiale „Biserica şi Şcoala" din Arad ne aduc o serie de articole de cea mai mare importanţă pentru îndrumarea preoţimii noastre pe tărâmul misionarismului, în conformitate cu postulatele vremii. Articolele par a se integra într'un manual de Pastorală, pe care preoţii noştri îl aşteaptă — suntem convinşi — cu cel mai mare interes.

*

Ziarele din prima decadă a lunei Septemvrie au făcut un destul de răsunător zgomot în jurul unui „memorand" clandestin care învita poporul român de lege ortodoxă să se uniască cu Roma papistaşe „Memorandum"-ul trimis tuturor ziarelor şi bărbaţilor politici [îndeosebi!] nu e semnat de nici un nume, nici nu are vre-o indicaţie care

să-i tradeze originea. Şi, cu toate acestea, ori poate tocmai din această pricină, toată lumea este în clar cu sursa lui. „Memorandum"-ul pleacă din aceeaş oficină uniată din cari au plecat, dela răsboiu încoace şi 'n parte înainte de răsboiu, toate atacurile neputincioase împotriva Bisericii ortodoxe române: Blajul, sau sucursalele lui.

Logica ridicolului şi laşului memorand: Unitatea religioasă a României, şi 'ndeosebi a Românilor, este o necesitate politică. Minorităţile nu vor să treacă la religia majorităţii ortodoxe. De unde urmează, că înalte consideraţii politice ar trebui să determine majoritatea ortodoxă a cetăţenilor României să treacă la... minoritatea catolică.

Ştiţi povestea cu Mohamed şi muntele...

Unii oameni s'au alarmat — vorbind de o ofensivă catolică.

Nu vă temeţi, domnilor, gloanţele catolice sunt oarbe... şi zidul ortodoxiei puternic.

*

Ratificarea Concordatului a stârnit, dupăcum şi era de aşteptat, protestele energice şi unanime ale clerului şi poporului ortodox din România.

Se aducea o nouă jignire Bisericii neamului şi clerul — îndeosebi — a crezut că e de datoria lui cel puţin să protesteze. Şi a protestat. Guvernul a interpretat acest protest just în sensul unor acte de tulburare a ordinei publice şi a purces în consecinţă, modificând legea cultelor. In vârtutea acestei modificări, preoţimea noastră va înfunda puşcăria, când se va mai deda la asemenea proteste.

De fapt această modificare a legii cultelor însemnează legiferarea şicanării preoţimii noastre. Căci motive serioase pentru o lege specială pe seama preoţimii noastre nu au fost şi nu sunt.

Preoţimea noastră e mult prea disciplinată, prea liniştită, prea puţin combativă — politiceşte, — dacă vreţi, decât să dea prilej la o asemenea legiferare.

A fost însă o vreme, când, cu prilejul discuţiei în jurul Legii Cultelor, clerul unit aranja procesiuni zgomotoase, cu tulburări, cu intervenţia necesară a jandarmeriei, cu vâlvă mare în presă şi cu telegrame la Vatican. Actualii guvernanţi — atunci în opoziţie — aveau un bun prilej să-şi manifeste excesiva lor grijnicie pentru ordinea publică N'au făcut-o, fiindcă atunci era vorba de protestul — fără temeiu de dreptate — anticipat, al Bisericii uniate! Astăzi însă...: Cine nu'nţelege, să ridice degetul!

*

Se ştie că pe vremuri întreg Ardealul era încins cu un brâu de mănăstiri ridicate în majoritatea lor de voevozii şi boierii cucernici din principatele româneşti. Aceste lăcaşuri sfinte au dispărut însă cu timpul, pentrucă străinii — mai ales catolicii — văzând în ele cele mai puternice cetăţi ale românismului de dincoace de Carpaţi s'au îngrijit să le stârpească. Nici un mijloc nu a fost cruţat: ne-au fost furate, incendiate, sau dărâmate cu tunul.

Imprejurările s'au schimbat. Visul unităţii noastre naţionale s'a realizat. Păstorii duhovniceşti ai poporului nostru dreptcredincios s'au străduit să înalţe din nou lăcaşurile de închinare şi de reculegere.

Activitatea aceasta e în plină desfăşurare. In arhidieceză s'a iniţiat rezidirea mănăstirii brâncoveneşti dela Sâmbăta-de-sus şi s'a ridicat schitul Păltiniş, în eparhia Orăzii se zideşte mănăstirea din Izbuc, în eparhia Clujului i se dă viaţă vechei şi glorioasei mănăstiri a Râmeţului.

Poporul e însetat de contactul cu atmosfera reconfortantă a sfintelor lăcaşuri. A dovedit-o prin pelerinagiile recente, desfăşurate în toată amploarea şi frumuseţea lor, la sf. mănăstire a Bodrogului de sub conducerea I. P. C. Părinte arhimandrit Policarp Moruşca, şi la ruinele sf. Mănăstiri a Râmeţului, care se va rezidi în curând din grijnicia cuvioasă a clerului şi poporului ortodox din protopopiatul Aiudului.

Sunt semne dintre cele mai îmbucurătoare, că nu peste mult fiecare eparhie îşi va putea chema credincioşii la apa vie a evangheliei, care, îmbiată la mănăstiri, pare mai vie, mai ziditoare de suflet.

*

După răsboiu o mulţime de tineri, fii ai Bisericii noastre, au început a merge în Franţa, să-şi complecteze studiile teologice la facultaţile catolice şi protestante de-acolo. Lucru îmbucurător. Oficialitatea noastră bisericească şi-a dat silinţa să creieze acestor tineri condiţii favorabile de studiu. In scopul acesta Patriarhia din Bucureşti a întemeiat şi un cămin studenţesc la Strasbourg, unde tinerii teologi erau în număr mai mare. Căminul „Saint Basil" a fost pus sub conducerea profesorului catolic Mgr. Dib, care — dupăcum era de aşteptat — a întrodus în căminul ortodox, susţinut de Patriarhie, un regim catolic. Asta însă încă n'ar fi primejdie. Dar şi regimul duhovnicesc e catolic în acest internat. Iar asta-i lucru mare, care trebue să ne dea de gândit şi mai ales să sugereze sf. noastre Patriarhii măsuri imediate.

Revista „Raze de Lumină" (Nr. 3 din a. c.) descrie în culori vii tendinţele de prozelitism papistăşesc cari ies la suprafaţă în regimul duhovnicesc al internatului „Saint Basil" din Strasbourg. Unele destăinuiri făcute de foştii bursieri ai Bisericii

noastre sunt deadreptul alarmante. Se zice — şi noi n'avem nici un motiv să nu credem — că profesorii catolici din Strasbourg dau studenţilor noştri spre meditare cugetări ca acestea: „Biserica ortodoxă se caracterizează prin ignoranţa clerului ei". Etcetera.

Nu ştim ce va fi îndemnat sf. Patriarhie să numească director al internatului „Saint Basil" pe un catolic, fie el şi profesor de facultate teologică. Ori nu s'a găsit în ţară un preot ortodox, luminat, pentru această delicată slujbă?

Ceeace s'a făcut însă, s'a făcut. Dar ceeace trebue să se facă îndată ce se vor verifica cele scrise în „Raze de Lumină", este schimbarea directorului internatului ortodox din Strasbourg. Pentru a ieşi din situaţia bizară de a patrona şi plăti prozelitismul catolic în mijlocul tineretului nostru.

*

O veste nouă: pentru unii bizară, pentru alţii pur şi simplu firească. La Academia teologică din Orade şi la cea din Sibiu au fost primite anul acesta două studente: Minodora Porge şi Veturia Muşoiu.

Evident studentele, terminând Academia teologică, nu vor intra în cinul preoţesc. Fiindcă, după canoane, acest lucru e cu neputinţă. Ele vor găsi însă în cadrul vieţii bisericeşti un teren destul de vast pentru a-şi pune toată ştiinţa şi mai ales tot devotamentul în slujba Domnului. Ca profesoare de religie, ca misionare, ca agente ale carităţii creştineşti.

Sufletul femenin, cu inteligenţa, cu delicateţea şi cu intuiţia care-l caracterizează, se vede că a intrezărit posibilităţile multiple de a sluji Bisericii neamului; şi pentru o slujbă mai temeinică şi mai devotată, se pregăteşte. In şcoală superioară, pentru a-şi câştiga o concepţie superioară despre viaţă, din adâncirea învăţăturilor mântuitoare ale Evangheliei şi pentru a cunoaşte nevoile sufleteşti ale neamului, care-şi aşteaptă misionari de toate categoriile — de oriunde ar veni ei.

Femeile în slujba educaţiei religioase, în slujba carităţii creştine, în slujba lui Hristos, iată lucrul cel mai firesc din lume. De aceea salutăm, cu deosebite nădejdi, evenimentul înscrierii studentelor la Academiile teologice.

*

In 1930 „Revista Teologică" intră în al 20-lea an de existenţă. Redacţia a luat toate măsurile pentru a scoate cu acest prilej un număr festiv. Pentruca acest număr, de un cuprins bogat, să poată apărea la timp, onoraţii noştri colaboratori sunt rugaţi să-şi trimită manuscrisele lor până cel mai târziu în 1 Decemvrie a. c.